

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

"משה זכה לבינה", למה הוא זכה? כי הוא התעקש להקשות,
הוא התעקש להבין. משה רבינו הוא תלמיד חכם, למדן,
הוא לא מקבל סתם מה שאומרים לו – הוא מקשה, כי הוא מרגיש
ש'אני חייב להבין'. כל בחור ישיבה צריך ללמוד ממשה רבינו,
להתקשות ולהקשות עד שהוא מבין

[מתוך השיעור "זה יתנו"]

כִּי־תִשָּׂא תִשָּׂא תִשָּׂא

כִּי־תִשָּׂא ה'תשפ"ב

24 פירות שביעית לגוי
דבר השמיטה
פירות שביעית לגוי בתהליך גיור

26 הסיפור החסידי
רבי אלימלך מליז'נסק
על דרכו בקודש של בעל ההילולא
של כ"א אדר

28 מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים
בין קשר של יעוץ לקשר חברי
ואיך להחליט בנוגע לשידוך

**29 פֶּאֶזְרוּ לְיִשְׂרָאֵל
חַי אֱלֹהֵינוּ?**
רְזִי יִסְפָּר לָנוּ הֵא קָרָה בְּחַטָּא הָעֵגֶל
וּמָהוּ עֲנֵשׁ כְּתָתִי

04 תניא אוניברסלי
נקודה מעובדת
צדיקים, בעלי תשובה וגרים בתניא

05 הגר הבינוני
האתגר של דורנו (ח"ב)
– התבוננות מחודשת –
גר צדק כבינוני של התניא

15 זה יתנו
החידוש של משה
קושי והתעקשות כמפתח
לחידושי תורה אמתיים

21 מתנת השבת
קדושת לוי
עבודת האיש ועבודת האשה בשבת קדש

23 מעמד גר תושב
מלכות ישראל – תיקון המדינה
מי זכאי לגור בארץ ישראל

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל קוראי **נפלאות** ולכל עם ישראל בכל מקום שהם. לפניכם **גליון לשבת פרשת כיתשא** מלא בכל טוב הממשיך וצולל לתעלומות **האתגר של דורנו - המהפכה הרביעית**.

השבוע בגליון:

נפתח בשיעור - **הגר הבינוני** - הממשיך את העיסוק בשבועות האחרונים ב'אתגר של דורנו' - **המהפכה הרביעית ונושא הגיור**. בשיעור נותן הרב **מבט חדש ומקורי על ספר התניא**, כשהוא הופך אותו לאוניברסלי (כמבואר גם בתניא) ומתבונן ב**גר הצדק כדמות ה'בינוני' של התניא**, תוך שהוא מוציא מכך עוד ועוד תובנות יקרות וחשובות לעבודתנו. משם לשיעור **קצר ולעניין** משבת תצוה [עם **תוספת מרובה על העיקר** מחזרת הרב על השיעור בהמשך השבוע], **שיעור מיוחד וקרוב לבחורי ישיבה**, המציע להם **להזדהות עם משה רבינו**, הקושי שלו וההתעקשות המביאים לחידושי תורה אמתיים. **לקוצר הזמן והיריעה** השיעור לא הובא במלואו והוא יישלח בתפוצת המייל שלנו. גם את המדורים **דבר השמיטה ומלכות ישראל - תיקון המדינה** תוכלו לקבל **במלואם בתפוצת המייל**, אז אם טרם הצטרפתם, זה הזמן לעשות זאת דרך המייל המופיע בתחתית העמוד הקודם.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

רוצה להבין את השיעור טוב יותר?

שיעורי העמקה בנפלאות

חפשו ביוטיוב - **עלון נפלאות**

או בקול הלשון 03-6171111 - להקיש *7 ואז קוד 924350

תניא אוניברסלי

לכל יהודי הזדהות עם גרי הצדק (ורומות ש"כל אדם" – גם אם לא נולד יהודי – יכול להתגייס כהלכה ולהפוך גם הוא לבינוני).

הניגוד החריוף והקבוע אצל הבינוני בין שתי הנפשות יוצר אצלו תחושת גרות – בלבושי נפשו הוא נמצא תמיד בתחום הטוב הקדושה, אך הוא מרגיש 'לא במקומו', לעומת הצדיקים שהם אזרחים מלאים בתחום הקדושה. וכשם שהגר מתבטל כלפי האזרחים בישראל, נגרד אחריהם ומסתפח עמם בנחלת ה', כך הבינוני זקוק להתקשרות לצדיקים כדי לעורר ולחזק את נפשו האלקית (כמבואר בפרק ב בתניא).

תמונת העולם שפורס אדמו"ר הזקן בתניא מורכבת מצדיקים ("צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור"), רשעים ("רשע גמור" ו"רשע שאינו גמור") וביניהם הבינוני. כעת התמונה מתחלקת ליהודים (צדיק הדור ושאר הצדיקים), לגוים (גר-תושב ושאר הגוים) וביניהם גר-הצדק (הבינוני). אך כעת מתבקש להוסיף דמות נוספת – בעל התשובה (שבדרך כלל קובע ברכה לעצמו רק בחלקו השלישי של התניא, אגרת התשובה). בתוך עם ישראל, בעל התשובה הכי מזוהה עם גר-הצדק, שכמוהו גם הוא מתקרב מהקליפה אל הקדושה, הוא מזדהה עם חוויותיו של הגר ויכול לשמש לו השראה בהמשך חייו היהודיים. בתמונת העולם הזו, בעל התשובה הוא הציור בין שני סוגי הצדיקים לשני הגרים – ודחף התשובה המתמיד שלו משמש כח מקדם ומניע לכולם.

ספר התניא, התורה-שבכתב של החסידות, נראה ממוקד מאד בעם ישראל: מיד בפרק א מוגדר בחרפות ההבדל בין ישראל לעמים מצד הנפש הבהמית – בישראל היא מקליפת נגה, המעורבת טוב ורע, ואילו אצל הגוים היא משלש קליפות הטמאות לגמרי, ואין בהם טוב כלל (ו"כל טיבו דעבדין לגרמיהו עבדין"); פרק ב פותח "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש"; ומכאן ואילך סובב הספר על היחס בין שתי הנפשות בהן מתייחד עם ישראל. אך עיון מעמיק יותר משנה את התמונה: רבי הלל מפאריטש מביא שגם לחסידי אוה"ע יש נפש בהמית מקליפת נגה, הכוללת גם מדות טובות טבעיות (ובפרק ב' מדייקים שאף באומות יש "נפש השנית", אלא ש"בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש", ובאומות היא 'נפש השכלית').

מהשיוון בקומת-הבסיס של הנפש בין ישראל לחסידי אומות העולם (שבזמן שהיובל נוהג הם במדרגת גר-תושב), אפשר להתקדם עוד צעד, ולהציע שהביטוי "ונפש השנית בישראל" מתאר גר-צדק, שכאשר הוא טובל במקוה ומקבל עליו עול מצוות נוספת לו "נפש השנית" ("שנית" באופן הרבה יותר מובהק מישראל, שמלידתו נמצאות בו שתי הנפשות). אם נפרש כך, 'גיבור' ספר התניא, הבינוני, הוא בעצם גר-צדק, והדרישה "והנה מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה" היא בעצם קריאה

שיעור

האתגר של דורנו (ח"ב)

הגר הבינוני

קיצור מהלך השיעור

בשיעור נוסף בנושא **האתגר של דורנו**, אתגר הגיור, הופך גר־הצדק להיות **הניבור הראשי** של ספר התניא, התורה שבכתב של החסידות – **הבינוני**. **פרק א** של השיעור מעמיק בתחלת התניא ומראה כי התהליך המפורט בו הוא המתאים ביותר דווקא לנפש הגר, בה ה'קייטוב' בו מתאפיין הבינוני מצוי בצורה הכי חדה ומובהקת. כלומר, "ספר של בינונים", המציב את הבינוני כאידיאל עבודת ה', בעצם קורא לכל אחד **להזדהות עם גרי הצדק** וללמוד מהם את עבודת ה'. **פרק ב** מרחיב, לאור זאת, את תמונת חמש הדמויות שמשרטט אדמו"ר הזקן בתניא, ובתעוזה רבה אף מוסיף עוד דמות – **בעל־התשובה**, שהוא ממוצע מחבר העומד בין דמויות הצדיקים לדמויות הגרים. הפרק חותם בהתבוננות קצרה אך מלאה בכל **סדר השתלשלות** – התבוננות חדשה העולה מן הדברים.

ישראל המיוחסים, החייבים מעצם היחוס שלהם בכל התורה כולה ועליהם נאמר "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"². מאידך עומדים גר־יתושב, שקבלו על עצמם את שבע מצוות בני נח, ועליהם נאמר "חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא"³. בזמן שהיובל נוהג מקבלים את גר־יתושב לגור בארץ⁴, ויש אף

ב סנהדרין פ"י מ"א.

ג תוספתא סנהדרין פ"ג. נפסק ברמב"ם הלכות מלכים פ"ח ה"א.

ד רמב"ם הלכות ע"ז פ"י ה"ו.

א. הבינוני של התניא – גר־צדק

ישראל, גר־צדק וגר־יתושב

כל האנושות צריכה לעבוד את ה' – "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"^א.

בני האדם, שצריכים לעבוד את ה', מתחלקים לשלשה סוגים: מחד עומדים בני

נרשם ע"י איתיאל גלעד^ד. לא מוגה. מוצאי ב' אד"ר תשפ"ב – כפ"ח.

א ישעיה מג, ז.

וטבע שני, וידוע¹ ש־טבע שני בגימטריא אמת – טבע ראשון אינו אמת, הוא תהו יחסית לתיקון.

לא במקרה, או כדרך אגב, בפרק הראשון הוא דבר על הנפש הבהמית של היהודי לעומת הנפש הבהמית של העכו"ם ורק בפרק השני הוא מדבר על הנפש האלקית של יהודי, "נפש השנית". מאד עיקרי שנפש האלקית היא "נפש השנית", המוזכרת אחרי שאדמו"ר הזקן סיים את הפרק הראשון.

הנפש הבהמית של חסידי אומות העולם

אדמו"ר הזקן סיים את הפרק הראשון בכך שנפש הבהמית של יהודי היא מקליפת נגה, שיש בה טוב, ומהטוב שבה באות המדות הטובות שישנן ליהודים בטבע – רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים². אצל הגוי, עובד עבודה זרה ממש, עכו"ם, אין את אותו טוב בכלל – כל מה שעושה "חסד לאמים חטאת"³, אם הוא עושה דבר שנראה טוב, הוא על מנת להתייהר⁴. כפי שהוא מסביר, נפש הבהמית של גוי היא מ־ג קליפות הטמאות לגמרי, שהן רע גמור, שאין בהן טוב כלל.

יש שם חידוש מופלא של רבי הלל מפאריטש, החסיד ה'עובד' הגדול של חסידות חב"ד, שהוא מהחידושים הכי חשובים בספר התניא: הוא אומר שנפש הבהמית של חסידי אומות העולם היא מקליפת נגה, כמו אצל יהודי, ולא מ־ג קליפות הטמאות לגמרי⁵. ג קליפות הטמאות לגמרי הן רע גמור, אין להן חלק בהשתלשלות העולמות של הקדושה, כמו שאמרנו. לעומת זאת, קליפת נגה כבר שייכת כאן לעולמות של הקדושה. הגם שבעולם העשייה

מצוה להחיותם⁶. אבל גם כשהיובל לא נוהג, ולא מקבלים גרי־תושב, עדיין ישנה מציאות של חסידי אומות העולם. בין היהודים וגרי־תושב נמצאים גרי־הצדק – אלה שעולים מהאומות, ממצבם כבני־נח חסידי אומות העולם, ומצטרפים לעם ישראל.

שלשת הסוגים הללו מקבילים לשלשת העולמות בריאה, יצירה ועשיה ("בראתיו, יצרתיו, אף עשיתיו"): גרי־תושב הם בעולם העשיה "שרובו רע ומיעוטו טוב"⁷ – הטוב שלהם הוא בגדר ה"מיעוטו טוב" והמצוות שלהם גורמות לכך שהם יעסקו בתיקון עולם המעשה (עשיה היא גם לשון תיקון) ולא חלילה בהשחתתו. גרי־צדק שייכים לעולם היצירה, עולם הרגש, שחציו טוב וחציו רע (ולכן בכל גיור יש ממד של הימור). מחצב נשמות ישראל הוא בעולם הבריאה⁸, שרובו טוב ומיעוטו רע (זהו מקום הגילוי שלהם כ'נפרדים', אך עוד קודם יש להם שרש באצילות). מה עם הגוים שלא מקיימים שבע מצוות בני נח? הם מתחת לארבעת העולמות של הקדושה.

עד כאן בקיצור מה שכבר הסברנו⁹, וזהו רקע להתבוננות שנעשה כעת בספר התניא:

"ונפש השנית"

משפט חשוב ביותר בספר התניא קדישא הוא התחלת פרק ב בחלק הראשון של התניא – "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוך ממעל ממש". עיקר החידוש כאן הוא המלה "השנית". אם אדמו"ר הזקן מדגיש את המלה "השנית", סימן שזהו משהו עצמי – שהנפש של הקדושה של היהודי היא שנית. כמו שיש טבע ראשון

ה פסחים כא, ב; ע"ז טה, א. ועוד.

ו ע"ח שמ"ז (סדר אבי"ט) פ"ד; שמ"ט (קליפת נגה) פרקים ג'ו.

ז ראה ראב"ע על בראשית ב, ד והנסמן לקמן הערה מז. ח שערי קדושה ח"ג ש"ב.

ט בח"א של השיעור – פורסם בגליון תצוה.

י ראה הלך והלבוש על אתר.

יא ראה הטבע היהודי עמ' קמ. ובכ"מ.

יב יבמות עט, א.

יג משלי יד, לד.

יד ב"ב י, ב.

טו לקו"ב לקונטרס ההתפעלות (מאמרי אדה"א קונטרסים) עמ' קמד.

מצד הנפש

הבהמית, חסידי
אומות העולם,
מדרגת גר-תושב,
הם כמו כל יהודי
- גר תושב שוה
ליהודי!

שוונות בהלכה^כ אם גם המילה וגם הטבילה, שתי פעולות הגיור (לגבר) בזמן הזה, צריכות להיות לכתחילה בפני שלשה דיינים או שלא. מדויקים^{כא} ברמב"ם^{כב} שלא לעיכובא שהמילה תהיה בפני שלשה, אך הטבילה חמורה יותר. כל כך למה?

ההסבר הוא כבר לפי חסידות^{כג}: המילה היא בחינת "סור מרע"^{כד}, כורתים את הערלה, הוא סר מקליפת הערלה, כל הגויישקייט שלו וכל רושם העבודה-זרה שלו, שהיא היפך היהדות. אבל על פי פשט, מתי הוא מקבל מצוות? הרי גיור הוא קבלת מצוות, "עשה טוב". באיזה שלב הוא מקבל מצוות? בטבילה. צריכים לעמוד עליו שלשת הדיינים, ואז - כש"הוא עומד במים", עוד לפני שמכניס את הראש לטבול - "מודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנייה"^{כה}. הוא למד קודם הרבה, דברו אתו הרבה, אבל עכשיו העיקר - עכשיו הזמן ש"נפש השנית בישראל", הישראל שלו, נכנסת אצלו. לכן כאן, לכל הדעות, צריך להיות בפני שלשה. לא כל כך ידוע, אבל יש גם דעה בגמרא^{כז} - לא להלכה - שברית מילה היא לא לעיכובא. זו דעת רבי יהושע. יש שם גם דעה הפוכה, של רבי אליעזר, שהמילה עיקר והטבילה לא לעיכובא. תמיד הלכה כמו רבי יהושע כנגד רבי אליעזר^{כח}, אבל כאן אנחנו פוסקים כדעה שלישית - כדעת רבי יוסי, כחכמים - ששתיהן לעיכובא. לכן היום אף אחד לא חולם שאפשר להיות

הרוב רע והמיעוט טוב - על המיעוט הטוב הזה אפשר לומר שהוא טוב מאד, כמו המדות הטובות אצל היהודי. מצד הנפש הבהמית, חסידי אומות העולם, מדרגת גר-תושב, הם כמו כל יהודי - גר תושב שוה ליהודי! לאור זאת אפשר להבין

הרבה יותר מה הכוונה "השנית": המלה "השנית" אומרת שכל הטובים מתחילים מהטוב של קליפת נגה, ומכאן אפשר להתעלות. אנחנו מדברים לאחרונה^{טז} על עלית העולמות, עלית האנושות - כולם מתחילים מבן אדם ומבן נח ומשם מתעלים. אחרי שמתחילים מהבסיס הזה אפשר לקבל את הנפש השנית. כלומר, "נפש השנית" משמע גם בזמן.

"נפש השנית" בניור

אם אני אומר את הביטוי "נפש השנית" משמע שקודם לא היתה לך "נפש השנית" ועכשיו באה לך "נפש השנית". לכן, אצל היהודי המלה "השנית" לא כל כך חלקה - הגם שגמר כניסת הנפש האלהית ביהודי הוא רק בגיל שבו הוא מתחייב במצות^{טז}, אבל הזיקה שלו לנפש האלהית קיימת מאז שהוא נולד, הוא יהודי גמור מאז שהוא נולד. אבל אם מדובר בגר - המלה "השנית" היא חלקה לגמרי. למה? כי גר קודם היה מחסידי אומות העולם, הוא היה רק עם נפש בהמית מקליפת נגה, שיש בה טוב, כמו שרבי הלל אומר. ועכשיו, בזכות הגיור גופא, הוא זוכה לנפש חדשה, "נפש השנית" ממש.

גר שנתגייר הוא כתינוק שנולד^{טז}. מתי הוא זוכה לנפש החדשה? על פי ההלכה, באיזה פעולה מפעולות הגיור^{טז} היא נכנסת? בטבילה. יש דעות

כ ראה סיכום הדעות באנצ"ת ערך 'גרות' פ"ג.

כא ראה כס"מ על רמב"ם הנסמן לקמן.

כב הלכות איסורי ביאה פי"ג ה"ז.

כג ראה גם לקו"ש הכ"ו שיחה ג לפרשת משפטים. שם משמואל יתרו תרע"ז; מצורע תרע"ג.

כד תהלים לד, טו.

כה הלכות איסורי ביאה פי"ד ה"ו.

כו יבמות מו, ב. וראה שם מה, סוע"ב.

כז ראה סדר תנאים ואמוראים ח"ב סט"ו; הלכות גדולות ס"ג.

טז ראה שיעור ד' שבט תשפ"ב ח"א - נדפס בגליון בשלח.

יז שו"ע אדה"ז מהדו"ת ד, ב. וש"נ.

יח יבמות כב, א.

יט על פעולות הגיור, בזמן הבית ובזמן הזה, ראה בח"ג של השיעור - יודפס בהמשך אי"ה.

אדם" שמודגש כאן שלש פעמים ('חזקה') הוא לאו דווקא מי שנולד יהודי, "כל אדם" יכול להיות גם מי שנולד גוי והתגייר כהלכה^{לב} (ואז מתגלה למפרע שהוא "גר שנתגייר", ולא 'גוי שנתגייר', תמיד היה גר-צדק^{לד}). בודאי ש"כל אדם" כולל כאן את היהודים מלידה... אבל גם אצל היהודי, המקום של הבינוני בנפש הוא "הגר אשר בקרבך"^{לד} – המקום שיש בו הזדהות עם הגרים (כמובן, גם להיפך, כל גר-צדק יכול להיות בכל המדרגות שמנויות בתניא – "הלואי בינוני" וגם "צדיק גמור" – והיחס כאן הוא רק לגר-צדק כאב-טיפוס). הגר מרגיש כל הזמן חצוי ביחס למקום שלו, וזו גם החוויה של הבינוני – שבמעשה הוא נמצא במקום טוב, של הקדושה, אבל בלב שלו הוא חצוי, הוא לא מרגיש 'בבית', כמו אזרח הארץ (שעל כן הוא זקוק לעבודת האתכפיא תמיד^{לה}, "איזהו גבור [אותיות גר בו, על הגר להיות גבור] הכובש את יצרו"^{לו}).

לימודי הבינוני מהגר

מה הבינוני יכול ללמוד מהגר? קודם כל, הבינוני היהודי יכול לקבל חיזוק מההתבוננות בדמות של הגר. אדמו"ר הזקן כותב בתניא^{לב} שהקושי של הבינוני הוא העובדה שיש מלחמה מתמדת, איזו הגעה לשיווי משקל במצב שהוא כל הזמן לא יציב. אמרנו^{לז} שכל גיור הוא הימור, הגר נמצא גם אחרי הגיור במצב של חצי-חצי. האם בגלל זה שלא יתגייר? מה פתאום?! מהמרים

גר בלי מילה וטבילה, אבל יש בגמרא את כל מגוון הדעות. בכל אופן, לגבי קבלת המצוות וזמן כניסת הנפש השנית, העיקר הוא הטבילה. בזמן הבית יש דבר שלישי, קרבן, שהוא ודאי לא עיקר גם אז והיום אינו בכלל – זהו נושא עיקרי שנאריך בו בעזרת השי"ת^{לז}.

דמות הבינוני – גר-צדק

אם נמשיך את הרעיון הזה נגיע לתבונה מאוד חשובה לגבי הבינוני של התניא. הרי זהו "ספר של בינונים" – גם חידוש. בשביל מה אתה מקדש את המלה בינוני? מה אדמו"ר הזקן רוצה בזה? זהו משהו מוזר, אולי החידוש ב"ה הידיעה של ספר התניא – במקום לקדש את דמות הצדיק הוא מקדש את דמות הבינוני. גם הדגשת המלה "בינוני" מוזרה וגם המינוח "נפש השנית בישראל" ביחס לנפש האלקית הוא מאוד מוזר. כפי שעוד נרחיב, תמיד מסבירים^{לז} שהבינוני של התניא שייך לעולם היצירה, עולם של חצי טוב וחצי רע – לכן הוא בינוני, בין טוב לרע. חז"ל אומרים^{לז} שבינוני הוא מי שבפועל חצוי טוב וחצוי רע, ואדמו"ר הזקן אומר בפרק א של התניא שזהו "שם המושאל" (כמו שמסביר גם לגבי הגדרות הצדיק והרשע, רוב זכויות ורוב עבירות). אדמו"ר הזקן אומר שהחצי-חצי כאן הוא בנפש, ולא במעשים בפועל, אבל ההגדרה היא חצי-חצי והמקום של חצי-חצי הוא עולם היצירה.

כל זה היה לומר לנו איזה מקור מאוד חשוב, שהתחושה הפנימית של הבינוני בתניא היא בעצם כמו זו של גר-צדק. כמובן, הפשט שכל אחד צריך להיות בינוני – "היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה"^{לא}. ה"כל

לב ובדרך רמז: "כל אדם" שוה הפעמים גוי, ג פעמים "כל אדם" שוה הוד פעמים גוי, היינו רמז לגוי שהתייחד. לג תשובות מהר"ם מרוטנבורג בשם ר"י החסיד (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מכת"ס ס"ט – נידוירק תש"ד – עמ' רפו); מדבר קדמות (הרב חיד"א) מערכת ג אות ג; יושר לבב (מבעל משנת חסידים) בית ראשון חדר רביעי פ"ג. לד דברים כח, מג.

לה תניא פכ"ז: "זאת היא מדת הבינונים ועבודתם... לאכפויא לס"א תמיד".

לו אבות פ"ד מ"א.

לז פכ"ז. פל"ה.

לח בחלק הראשון של השיעור.

כח בח"ג של השיעור שיודפס בהמשך אי"ה.

כט ראה חתן עם הכלה עמ' קכז. ובכ"מ.

ל ראה ר"ה טז, ב וברש"י. רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"א.

לא תניא פ"ד.

הגר חייב הנחיה של ישראל. לפי אותו עקרון, כל בינוני בעצם צריך כל הזמן הכוונה וחיזוק מהצדיקים, ממי שמעליו

פתחנו לשם הוי' שלם: אם שתי בחינות הגה, גר-צדק וגר-תושב (חסיד אומות העולם), הם כנגד יצירה ועשיה, "יצרתי אף עשיתי", ה"זה של שם הוי', סימן שעולמות אצילות ובריאה, י"ה של שם הוי', הם אנחנו, היהודים המיוחסים.

יחסית י"ה הם שמים ו"זה הם ארץ, "והנגלת לנו לבנינו"^{מא}. לפעמים רק ה"ז הוא שמים וה"ה תתאה הארץ^{מב}, אבל בכללות זו חלוקה של י"ה ו"זה^{מג}. זו החלוקה שאנחנו בונים (כמו הרמז שהבאנו, ש"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"^כ ו"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא"^{כא} עולים יחד "בראשית ברא אלהים את השמים [ישראל] ואת הארץ [הגרים]"). מה הוספנו כעת? קודם אמרנו שמחצב הנשמות הוא בריאה, ה עילאה, אבל המושג צדיק, "ועמך כלם צדיקים"^{מז}, הוא אצילות, י. כל המבנה הוא:

י	ישראל
ה	ישראל
ו	גר-צדק
ה	גר-תושב

חמש המדרגות בתניא

כעת נחזור לספר התניא:

אם מפרשי התניא מסבירים בפירוש שהבינוני הוא היצירה, מהי העשיה? העשיה בתניא נקראת "רשע וטוב לו". מי למטה מכל ההשתלשלות, שלא מחשיבים אותו בכלל עם השאר? ה"רשע ורע לו". מה פירוש "רע לו"? שאין לו אפילו הרהור תשובה^{מח}, אין לו אפילו

מא דברים כט, כח.

מב ראה לדוגמה זהר ח"ג רמח, א; רנח, ב; תקו"ז כב (סז), (ב) סט (קה, ב) ועוד.

מג כמו בפסוק "שמחו השמים [ראשי תבות י"ה] ותגל הארץ [ראשי תבות ו"ה]" (תהלים צו, יא; דהי"א טז, לא).

מד ישעיה ס, כא.

מה תניא פי"א: "אך מי שאינו מתחרט לעולם ואין באים לו

הימור אופטימי, אפילו ש"סורו רע"^{לט} ויש חשש שהוא יפול – הולכים על אמון בכך שהוא יצליח, ומעודדים אותו לעשות מעשה בלתי-הפיק, להתגייס. זו השראה לכל בינוני להכנס למצב של הימור, של שיווי משקל ומאבק מתמיה, ולהיות אופטימי שזה יצליח.

אפשר להוסיף כאן עוד לימור, שגם יסביר משהו בולט בפרק ב בתניא: הגר לא עומד בדרשות עצמו – הוא כל הזמן צריך לקבל השראה, הכוונה וגם חיזוק ואפשר לומר חיבוק מישראל המיוחסים. היחס בין ישראל המיוחסים לגר-צדק הוא כמו בין המח ללב, וכל ספר התניא אומר שהבינוני זקוק ל"מח שליט על הלב"^מ – הגר חייב הנחיה של ישראל. לפי אותו עקרון, כל בינוני בעצם צריך כל הזמן הכוונה וחיזוק מהצדיקים, ממי שמעליו. כשמבינים את זה אפשר להבין למה כל כך 'לחוק' לאדמו"ר הזקן לדבר בפרק ב של התניא על החשיבות של התקשרות לצדיקים ועל כך שכל יהודי מקבל מהם את החיות שלו (דרך פנים או דרך אחור, לפי הקשר שלו או ההתנגדות שלו אליהם). לא רק שהתקשרות לצדיקים היא יסוד החסידות בכלל, אלא שהיא היסוד של עבודת הבינוני בפרט, שהוא כמו גר שחייב שהיהודים המיוחסים (הצדיקים) יקלטו אותו ויחזקו אותו.

ב. קריאה חדשה בספר התניא

ישראל והגרים – י"ה ו"זה

נמשיך להתבונן לאור זאת בכל המבנה בתניא, וגם נוסיף משהו שלא כתוב בתניא. קודם כל, נחזור להשלים את התמונה שבה

לט ב"מ נט, ב.

מ זהר ח"ג רכד, א; תניא פי"ב.

ככה מסבירים תמיד, אבל עכשיו נאמר חידוש, "אין בית המדרש בלא חידוש"^{נא}. שתי המדרגות התחתונות כאן היו גרים. שניהם טובים, גר-צדק הוא ודאי טוב, "ככם כגר"^{נב} ממש, וגם גר-תושב, כמו שאמרנו, מצוה להחיות אותו, מותר להושיב אותו בארצנו. מתאים ששתי המדרגות האלה מקבילות ליצירה ועשיה, לעולמות הקדושה. אבל את נשמות ישראל, שמעל הגרים, טוב יותר לחלק לשלש מדרגות, ולא להסתפק רק בשני סוגי צדיקים:

צדיקים – מאצילות ומעלה

לומר שבינוני הוא יצירה ו"רשע וטוב ולו" הוא עשיה – חלק ומקובל, אבל לומר שהצדיק, אפילו רק "צדיק ורע לו", הוא בריאה – כבר לא כל כך פשוט. הרע של עולם הבריאה הוא לא בדיוק כמו שאדמו"ר הזקן מתאר את הרע של ה"צדיק ורע לו". כתוב בפירוש בתניא שהרע של ה"צדיק שאינו גמור" הוא רע נסתר לגמרי, רע שלא במודע. הוא כותב שלצדיק ורע לו נדמה שכולו בסדר, רק יש סימן שאינו מאה אחוז – שלא כל היצר הרע הפך להיות טוב. אם לא כל הרע הפך להיות יצר טוב – סימן שיש לך עדיין קצת רע, שאינך מודע אליו בכלל. בחסידות קוראים לרע כזה "העלם הרע"^{נג}. זהו לא בדיוק המצב של עולם הבריאה, בו יש מעט רע – אבל הוא רע גלוי.

איפה המצב הזה, שנראה שאתה מאה אחוז צדיק – "כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה"^{נד}, וגם אתה בפני עצמך, כשאתה מסתכל על המעשים של עצמך וגם על הכוחות הפנימיים שלך, אתה מאה אחוז? איפה נמצא "העלם הרע"? יש מושג בקבלה וחסידות שגם

חלק קטן טוב כמו שיש בעולם העשיה, "אף עשיתיו". עשיה היא תיקון – יש שם איזה תיקון, "אשר ברא אלהים לעשות"^{נו}, "לתקן"^{נז}. אבל מי שאין לו שום נקודה מתוקנת הוא לא בתוך התמונה, אלא למטה מהתמונה – זהו ה"רשע ורע לו". ה"רשע וטוב לו" הוא עשיה, תשעים ותשע פסיק תשעים ותשע אחוז מכולם – כולנו, כל היהודים, רשעים לפי ההגדרות של התניא, אבל יש לנו משהו טוב. הבינוני הוא כבר עולם היצירה, שכעת אנחנו אומרים שהוא העולם של הגר-צדק – עולם הגיור, עולם של חצי-חצי, של ספק שקול.

מהו, אם כן, עולם הבריאה? בדרך כלל מסבירים^{נח} שבחמש המדרגות שמפורטות בפרק א, עולם הבריאה היינו "צדיק ורע לו", כי בעולם הבריאה "רובו טוב ומיעוטו רע". בשם המושאל, "צדיק ורע לו" הוא צדיק שרובו זכויות ומיעוטו עבירות. בעולמות זהו עולם מאד טוב, עולם של שרפים^{נח}, של שכלים נבדלים^{נט}, של חב"דניקים – צדיקים וקצת רע להם. מה הקצת רע להם? קליפת התניא^{נז} – יש להם עדיין קצת גאווה. מהו, לפי זה, עולם האצילות? "צדיק גמור", "צדיק וטוב לו".

שוב, זו החלוקה שמסבירים לפיה בדרך כלל את ספר התניא, ובהקבלה להסבר כעת:

צדיק וטוב לו	אצילות (י)	ישראל
צדיק ורע לו	בריאה (ה)	ישראל
בינוני	יצירה (ו)	גר-צדק
רשע וטוב לו	עשיה (ה)	גר-תושב
רשע ורע לו	מתחת לעולמות	עכו"ם

הרהורי תשובה כלל נקרא רשע ורע לו שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרביו".

מו בראשית ב, ג.

מז בראשית רבה יא, ו (ובכ"מ); פסיקתא רבתי ו; זהר ח"א מז, ב.

מח שעת רצון על זהר ח"ב קסט, א. ראה סידור יעב"ץ ברכת "יוצר אור".

מט מורה נבוכים ח"א פמ"ט.

נ אור הגנוז ח"ב (וזאת ליהודה) פי"ט. מובא בבית רבי ח"א פכ"ז.

נא חגיגה ג, א.

נב במדבר טו, טו.

נג ראה דרך חיים פ"ה (והמאורע הקשור בו – סה"מ קונטרסים ח"ב שנו, ב ואילך; אג"ק הרי"צ ח"ג עמי' שעט"שפ).

נד נדה ל, ב; תניא פ"א.

יש אפילו שם

לקליפה הזו –
ראומה. מה פירוש
ראומה? "ראו" את
ה"מה" שלי, את
הבטול שלי

— משה שבדור¹ שהוא משיח שבדור. מי המשיח שבדור? אדם קדמון שבדור². כך כתוב בפירוש בכתבי האריז"ל³ — הצדיק הגמור הוא המשיח, ולמטה ממנו יש את כל שאר הצדיקים.

בעל תשובה – בין הגרים לצדיקים

מה נשאר לנו פנוי עכשיו? עולם הבריאה. אפשר באמת לומר שעולם הבריאה הוא החב"דניקים המשכילים, השכלים הנבדלים, אבל מי אמור לפי הפשט הקבלה והחסידות להיות בעולם הבריאה? יש עוד סוג של יהודים מיוחדים, שנולדו לאברהם, יצחק ויעקב — לא גרי־צדק ולא גרי־תשובה. מדובר ביהודי מהעריסה, אבל הוא לא צדיק בכלל. הוא בחור טוב מאד, הוא כל כך טוב שיש מי שאומר שהוא יותר טוב מהצדיקים⁴.

מי הבחור הטוב הזה, שבאמת שייך לעולם הבריאה? קוראים לו בעל־תשובה. כתוב ש"אמא מקנא בכורסיא"⁵, עולם הבריאה־הבינה הוא עולם של תשובה, "ולבבו יבין ושב ורפא לו"⁶. זהו גם עולם של שמחה, בינה היא שמחה ("אם הבנים שמחה"⁷) — צריך לעשות תשובה משמחה. שוב, איפה הבעל־תשובה? הוא עולם הבריאה. אדמו"ר הזקן רצה לקרוא לחסידים בעלי תשובה⁸, לקרוא לתנועת החסידות תנועת התשובה. בסוף יצאו חב"דניקים, עולם של שכל, אבל הוא רצה שכולנו, כל היהודים, נהיה בעלי תשובה. אכן, חב"דניק אמיתי הוא הוא הבעל תשובה — "ולבבו יבין" היינו השכל

בעולם האצילות, עליו כתוב "לא יגרך רע"⁹, יש קליפה דאצילות. קליפה היא רע, ובאצילות אין רע — הקליפה דאצילות לא ממוקמת בתחום של האצילות אלא למטה ממנו, בראש עולם הבריאה. ככה כותב האריז"ל¹⁰.

יש אפילו שם לקליפה הזו — ראומה. מה פירוש ראומה? "ראו" את ה"מה" שלי, את הבטול שלי¹¹. הקצת רע שנשאר ל"צדיק שאינו גמור" הוא קצת מודעות עצמית, קצת טפיחה על השכם — ראו אותי שאני עושה מעשים טובים. הקצת רע הזה שונה מכל הרע שאנחנו מכירים — הוא לא רע במודע, אבל הוא מונע ומעכב אתהפכא גמורה, ששייכת דווקא ל"צדיק גמור" שהכל טוב אצלו.

מה אמרנו עכשיו? שכל הצדיקים — "ועמך כלם צדיקים" — כל מי שמגיע לו שם צדיק נמצא מאצילות ומעלה. גם ה"צדיק ורע לו" הוא באצילות, והרע שלו לא אצלו במודע, לא בתחום ההויה שלו — הוא לא בעולם האצילות אלא ממוקם למטה, בראש עולם הבריאה. אם כן, איפה הצדיק הגמור, שבאמת מאה אחוז טוב? יש משהו למעלה מעולם האצילות — אדם קדמון ("א"ק). בא"ק "כולם נסקרים בסקירה אחת"¹² — הוא "הרצון הכללי" של כל ארבעת העולמות אבי"ע¹³, קוצו של י שמעל י־ה־ז־ה. בקיצור, אנחנו אומרים עכשיו שהצדיק הגמור הוא א"ק ואילו הצדיק 'סתם' — כך נקרא לו — באצילות. החידוש הזה גם מסביר לנו את המושג שהוא הכי ליבת־החסידות, שבכל דור יש רבי

1 ע"פ תקו"ז תקון סט (קוב, א). וראה גם זהר ח"ג רטז, ב. סא ראה חסדי דוד הנאמנים ח"א עמ' 62 ואילך; מבוא לקבלת הארי"י סימן ד פ"ב (עמ' ר').

2 סב ראה ע"ח ש"ג (סדר אצילות) פ"ב.

3 סג וראה ברכות לד, ב.

4 סד תקו"ד ו (כג, א).

5 סה ישעיה ו, י.

6 סו תהלים קיג, ט.

7 סז מגדל עז (מונדשיין) עמ' שמח ובהערה 23.

נה תהלים ה, ה.

נו ראה ע"ח שמ"ח (הקליפות) ושמ"ט (קליפת נגה) פ"ג. וראה תורת שמואל תרמ"א עמ' קצט ואילך באריכות.

נד כש"ט (קה"ת) אותיות לא ורש"ו. ראה לקו"ת בהר מג, א ובנסמן שם.

נח ר"ה יח, א. ראה המשך תרס"ד"ה "וספרתם" (עמ' ריג).

נט המשך תער"ב פס"ג עמ' קיז (עד סוף הפרק); סה"מ תרפ"ט עמ' 198. ובכ"מ.

הראשונה שאיבד לנצח את הגדרת הבינוני, ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם ולא נקרא עליו שם רשע אפילו שעה אחת ורגע אחד כל ימיו"^{טו}). גם ביחס לגר־צדק, השראת בעל התשובה אינה רק לעצם הליך הגיור. במחשבתו הוא התגיייר על מנת להיות יהודי כשר, בינוני של תניא לפחות... ומה טוב צדיק גמור, אבל אם הוא נופל אחר כך, בעל התשובה מלמד אותו שגם יהודים נופלים, ותמיד אפשר לעשות תשובה.

סיכום התמונה החדשה

כעת יש לנו תמונה חדשה, שהיא המשך לכל מה שהסברנו: מלמטה למעלה – גר תושב, גר צדק, בעל תשובה, צדיק (סתם, שבלשון התניא נקרא "צדיק שאינו גמור", שיש לו עדיין קצת קליפת "ראומה", קצת 'תראו את הבטול שלי', קצת מודעות עצמית), משיח (שבלשון התניא נקרא "צדיק גמור", הוא למעלה מהכל, קוצו של י, רצון פשוט, א"ק)^{טז}.

אדמו"ר הזקן כותב בתניא^{טז} שבכללות אין לנו השגה בצדיקים, כי עולם ההשגה הוא עולם הבריאה והצדיקים הם באצילות – אין לנו השגה בהם. גם שם יש שתי מדרגות, שני צדיקים, הצדיק של אצילות והצדיק העוד־יותר־גדול של א"ק. המדרגות הנמוכות תומכות כל מה שלמעלה מהן, והן הבעל־תשובה, גרי־הצדק וגרי־תושב, חסידי אומות העולם, שרבי הלל דואג להסביר לנו את היסוד החשוב ביותר, שהם כמו החלק החילוני של היהודי. נקרא

של עולם הבריאה, שמביא לידי תשובה תמיד ("ושב"), להיות "כל ימיו בתשובה"^{טח}. זהו שכל שתמיד תובע את האדם "איִפֶּה?!"^{טט}, מתוך ההתבוננות ש"אלקות בפשיטות" ומציאותו שלו "בהתחדשות", וממילא עליו לתת דין וחשבון ו'להצדיק' את קיומו.

התוספת הזו מתבקשת, כי אם אני מדבר כאן על יהודים מול גרים, אני חייב להתחשב במושג בעל־תשובה – הוא הממוצע המחבר ביניהם. בעל תשובה בתוך העם היהודי מרגיש את עצמו

כמו גר. יכול להיות שבעל תשובה היה מאד רחוק, עד כדי עבודה זרה. באותו סימן ביו־הדעה שמדבר על גרים ועל טבילה – סימן רסח – יש שאלה האם בעל תשובה שנולד יהודי, ועכשיו חוזר בתשובה, צריך לטבול לשם התשובה שלו כמו שגר צדק טובל בשביל להיות יהודי. הפסק הוא שראוי שיטבול לשם כך^ל.

כלומר, יש דמיון ושווי גדול בין גר צדק לבעל תשובה.

גם כאן יש 'השראה' גדולה לבינוני, אפילו אם הוא ישראל – כמו שהצדיק מחזיק את הבינוני, גם בעל תשובה נותן לו השראה, מלמד אותו שאפשר להתגבר תמיד, להיות "כל ימיו בתשובה". במקרה הטוב, התשובה הופכת את שיווי המשקל הכמעט־בלתי אפשרי של הבינוני להתגברות מתמדת – לתשובה־שקודמת־לחטא כל פעם מחדש. במקרה המציאותי יותר, בעל התשובה מלמד את הבינוני שנפל שאפשר שוב לקום ולחזור להיות בינוני (בניגוד למחשבתו

טח שבת קנג, א.

טט בראשית ג, ט.

ע טושו"ע סוף הסימן (ובמ"א שם). עפ"י נמוק"י יבמות

טז, ב (דפי הרי"ף).

עא תניא פי"ב (ועיי"ש במפרשי התניא שכוונת הדברים במעמדו ומצבו הנפשי בהוה, ולא במציאות בפועל).

עב ורמז נאה: חמש המדרגות – גר־תושב גר־צדק בעל תשובה צדיק משיח (2685) – עולות חמש פעמים (ממוצע כל מדרגה) אצילות ("ועמך קלם [כולל גרי התושב] צדיקים", "אצילי בני ישראל")! אצילות גופא עולה משיח ועוד חצי משיח, ורק ארבע המדרגות הראשונות (כלי משיח) עולות 2327 – 13 (חצי הוי") פעמים 179 (חצי משיח).

עג ראה תניא פל"ט: "ואין לנו עסק בנסתרות שהם צדיקים הגדולים שהם בבחינת מרכבה" (ועיי"ש שההשגה היא בעבודה מבריאה ומטה).

נקרא לנפש

הבהמית 'החילוני
שביהודי'. הוא
אומר שחסידי
אומות העולם הם
כמו היהודי החילוני
הטוב, עם המדות
הטובות שלו

(כולל א"ק), ואילו פנימיות הקו, סוד התורה^{פב}, ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד"^{פג}, היא כח ההתכללות של הקו, הכח שמאחד את כל העולמות להיות אחד, שיתגלה שהכל הוא "הוי" אחד"^{פד}, שה' אחד בשבעה רגיעים ובארץ^{פה}.
אם כן, עשינו עכשיו מבנה של שש מדרגות שנמצאות אחרי הצמצום – הקו, א"ק וארבעת העולמות. לפני הצמצום יש גם אור אין סוף, "טהירו עילאה". עוד למעלה מכך יש מה שבלשון החסידות נקרא עצמות, עצמותו ומהותו יתברך, שאינו אור אין סוף – יש דילוג העצם בין העצמות לאור אין סוף, שני דברים הכי רחוקים בין כל המדרגות^{פז}:

שלמות ההתבוננות שלנו הערב היא בסוד **אז, א** למעלה מ־ז^{פז} – עצמות למעלה מ־ז מדרגות של הארה השתלשלות. גם ה־ז מתחלקת ל־א (לפני הצמצום) למעלה מ־ז (אחרי הצמצום), וה־ז מתחלקת ל־א (קו, גילוי אלקות ממש) למעלה מ־ה (נאצלים ונבראים, א"ק־אבי"ע), וה־ה ל־א (א"ק, הרצון הכללי) למעלה מ־ד (עולמות), וגם ב־ד יש א (אצילות, אחדות וטוב אלקיים) למעלה מה־ג (העולמות הנפרדים בריאה־יצירה־עשיה), וב־ג יש א (בעל תשובה, יהודי מלידה) מעל ב (שני סוגי גרים) וב־ב אחד (גר־צדק, יהודי לכל דבר) מעל א (גר־תושב, חסיד אומות העולם).

עוד פעם, זו ההתבוננות שלנו. אדמו"ר האמצעי אומר^{פח} שכל יום צריך איזו התבוננות של כל סדר השתלשלות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין. ההתבוננות שלנו הערב היא שיש את עצמותו יתברך, אור אין סוף (שם הוי'),

לנפש הבהמית' החילוני שביהודי^{טז}. הוא אומר שחסידי אומות העולם הם כמו היהודי החילוני הטוב, עם המדות הטובות שלו – שלהם דווקא יש את הרחמנות, הבישנות וגמילות החסד^{טז}.
בכל אופן, עדיין נשמר כאן היחס בו־יה, יחד עם קוצו של י, הם ישראל ו־זה הם גרים:

קוצו של י א"ק צדיק גמור (ישראל)
י אצילות צדיק שאינו גמור (ישראל)
ה בריאה בעל תשובה (ישראל)
ו יצירה בינוני (גר־צדק)
ה עשיה רשע וטוב לו (גר־תושב)

התבוננות בכל סדר השתלשלות

כל המדרגות שמנינו עד עכשיו הן אחרי הצמצום הראשון, בחלל שגם נקרא "טהירו תתאה"^{טז}. לפני הצמצום הראשון יש "טהירו עילאה"^{טז} – אור אין סוף שלפני הצמצום. יש גם כח שמחבר את "טהירו עילאה" ל"טהירו תתאה" – הקו, עליו כתוב "אז יבקע כשחר אורך"^{טז}. הקו הוא כבר אלקות. כתוב בכתבי האריז"ל^{טז} שמותר להתפלל למושג קו, הוא אור אין סוף הממלא כל עלמין. הקו הוא כבר שם ה'. איזה מהשמות הקדושים של הקב"ה מייצג את סוד הקו? יש בענין כמה שיטות. יש שכתוב שסוד הקו, השם של הקו, הוא שם ש־די, "שאמר לעולמו די"^{טז}, ויש שכתוב שהוא שם הוי' – זהו היחס בין חיצוניות הקו לפנימיות הקו^{פז}. חיצוניות הקו היא כח ההתחלקות שיש בעולמות, הכח האלקי שמחלק בין העולמות

עד ראה גם **לב לדעת** מאמר "פרק בעבודת ה'" עמ' ב; **מבחר שיעורי התבוננות** חכ"ד עמ' 51 ואילך.

עה וראה עוד בח"א של השיעור בפרק ג.

עו ראה אמרי בינה שער הק"ש פ"י; **חסדי דוד הנאמנים** ח"א עמ' 29 ואילך. ועוד.

עד זהר ח"א טו, א.

עח ישעיה נח, ח. ראה ע"ח שער הכללים פ"ח; של"ב (הארת המוחין ז"ן) פ"א (מ"ת). ובכ"מ.

עט ראה שני המאורות ח"ג פ"א סימן ה.

פ חגיגה יב, א; זהר ח"ג רנא, ב.

פא ראה **מגיד מראשית אחרית** ד"ה "ברישי הורמנותא דמלכא" אות ד – ובריבי מקומות.

פב שער היחוד (אדמו"ר האמצעי) פט"ו ובריבי מקומות.

פג ראה זהר ח"א כד, א; ח"ב ס, א; תקו"ז תקון ו בתחלתו; תקון כד; תניא אגה"ק יח, כג ובכ"ד.

פד דברים ו, ד.

פה סמ"ק סימן ב; הובא בב"י או"ח סימן סא.

פו **סוד ה' ליראיו** שער "שלשה דילוגים" פ"א.

פז וראה סדרת שיעורים בענין בשנת תשמ"ב: י"ד וכ"ג אייר; ט"ו סיון.

פח הקדמת אמרי בינה.

אור הקו (שם שִׁדִּי), א"ק, אבי"ע. אדם קדמון
שהוא הרצון הפנימי של כל ארבעת העולמות
יש ארבעת העולמות^{טז}:

עצמות
טהירו עילאה (שם הוי')
קו (שם שדי)
א"ק (משיח)
אצילות (צדיק)
בריאה (בעל תשובה)
יצירה (גר־צדק)
עשיה (גר־תשוב)
עד כאן ציינו תמונה כללית של כל הנשמות
וכל העליה.

פט בהמשך לרמז שבהערה עב - רמז ליה המדרגות
שעולות 2685 (וגם ליד המדרגות) - עם המדרגה הששית,
שִׁדִּי (הקו), מקבלים 2999 - "וייצר הוי' אלהים את האדם
עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם
לנפש חיה" (בראשית ב, ז); עם המדרגה השביעית, הוי'
(אוא"ס שלפני הצמצום), מקבלים 3025, שלמות של הכל
ברבועו; ועם המדרגה השמינית, עצמות־מהות (ר"ת עם,
סוד "אין מלך בלא עם"), 4082, הוי' פעמים חצי שִׁדִּי, ש'
די פעמים אחד.

הלומד על מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ מחצב נשמות ישראל בבריאה; גר־צדק שייך ליצירה; גר־תשוב שייך לעשיה.
- ◆ נפש בהמית מקליפת נגה, הכוללת טוב ורע, משותפת לישראל ולחסידי אומות העולם.
- ◆ הנפש האלקית היא "נפש השנית" - קומה המתוספת בישראל מעל הרובד הטוב המשותף ממנו מתחילה האנושות לעלות.
- ◆ בישראל הנפש האלקית והנפש הבהמית קיימות יחד מלידה - אך בגר מורגשת התוספות "נפש השנית".
- ◆ מילת הגר היא "סור מרע" - פרישה מהערלה. טבילת הגר היא "עשה טוב" - קבלת המצוות.
- ◆ ה"נפש השנית" נכנסת בגר דווקא בעת הטבילה.
- ◆ הגדרת הבינוני היא חצי־חצי - הגדרת עולם היצירה והגדרת מציאותו של גר־צדק.
- ◆ הבינוני חש לא במקומו הטבעי - כגר.
- ◆ הבינוני יכול ללמוד מהגר כיצד 'להכריע' במציאות חצויה.
- ◆ כשם שהגר זקוק לקליטה תומכת של ישראל - הבינוני זקוק לתמיכת הצדיקים.
- ◆ מי שאין בו נקודה מתוקנת - נמצא מחוץ־מתחת לעולמות הקדושה.
- ◆ מעט הרע של "צדיק ורע לו" היינו נקודת הגאווה.
- ◆ הרע של הצדיק נמצא מחוץ למודע שלו, מחוץ לתחום הויתו - כמו הקליפה דאצילות.
- ◆ קצת רע של טפיחה־עצמית על השכם מונע את הפכא גמורה.
- ◆ הממוצע בין הגרים לצדיקים הוא בעל תשובה.
- ◆ חב"דניק אמיתי הוא בעל תשובה תמידי, השואל את עצמו תמיד "אֵיפֶה?!". מתוך התבוננות ש"אלקות בפשיטות" ומציאותו "בהחדשות".
- ◆ בעל תשובה בתוך ישראל הוא כמו גר־צדק ביחס לישראל.
- ◆ הבינוני מקבל השראה מהצדיק וגם מבעל התשובה.
- ◆ בכל יום יש למצוא התבוננות חדשה בכל סדר השתלשלות - מראש כל המדרגות עד תומך.

שיעור

החידוש של משה

"זה יתנו"

קיצור מהלך השיעור

בשבת כעלות המנחה מסר הרב שיעור לבחורי ישיבה הנוגע לתחלת פרשת **כי תשא**. **פרק א** של השיעור עוסק בחידוש של ה"זה" של **משה**, המופיע דווקא בדברים בהם "נתקשה משה" – מסר ללומדי התורה שדווקא **דרך הקושי** וההתעקשות מגיעים ל**חידושי תורה אמתיים**. **פרק ב** מחדש שלמשה רבינו ישנם **שלשה שרשים** – בנוסף לשרשי ה"טוב" וה"איך" שלו (עליהם הורחב גם בגליון שבוע שעבר) נשמתו באה משרש ה**בל**. משה מתקן את הבל בהיבטים רבים, ואחד מהם הוא **תיקון היחס לזמן** – נושא שגם הוא מסר חשוב לבחורי הישיבה. לקוצר היריעה והזמן השיעור לא מובא כאן בשלמותו, ואי"ה תשלח גרסה מלאה ברשימת התפוצה אליה ניתן להרשם בדוא"ל itiel@pnimi.org.il.

על מחצית השקל כתוב "זה יתנו". המלה "זה" כאן היא מאד חשובה, כמו שמיד נראה בדברי חז"ל, ובכלל "זה" היינו הנבואה המיוחדת של משה רבינו, בתוספת על נבואת שאר הנביאים שהתנבאו ב"כה"². הנבואה של משה במצרים היא נבואת "כה", בעיקר "כה אמר הוי' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים"³, ונבואת "זה הדבר" מתחילה אצל משה בעיקר במן⁴,

א שמות ל, יא.ג.

ב רש"י על במדבר ל, ב (ע"פ ספרי מטות).

ג שמות יא, ד.

ד שם טז, טז.

א. נתינת ה"זה"

"זה [יתנו]" – נבואת משה

שבת שלום! אנחנו כבר אחרי מנחה, קראנו כבר את תחלת פרשת כי תשא: "וַיְדַבֵּר הוֹי' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנו אִישׁ כְּפָדַי נִפְשׁוֹ לַהוֹי' בְּפִקְדֹתֶם וְלֹא יִהְיֶה בְהֶם נֶגֶף בְּפִקְדֹתֶם. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקָּדֵשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַהוֹי'^א."

נרשם (מחזרת הרב עם הוספות מהנחת השומעים) ע"י איתאל גלעד. לא מוגה מאוד. שבת י"א אדר תשפ"ב – כפ"ח.

אומר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת".¹ בהמשך "ראשון" של הפרשה, שקראנו כעת במנחה, יש עוד "זה" חשוב – "שמן משחת קדש יהיה זה לי לד'תיכם"². גם שם שמים דגש, אבל מפרשים אחרת – "שכולו קיים לעתיד לבוא"³. שני ה"זה" האלה הם כמו "וקרא זה אל זה"⁴. ה"זה" הראשון הוא של תשובה וכפרה, כנ"ל, אבל ה"זה" השני הוא "זה" של נצחיות – קיום לעולם. כמובן, גם הנצחיות היא מדה של משה רבינו. באושפיזין, כנגד שבע מדות הלב, משה רבינו הוא הנצח. משה רבינו הוא נצחי, "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא"⁵, "כולו קיים לעולם", בלי שום חסרון – "משה משה' לא פסיק טעמא בגויהו"⁶, ואדרבא, "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון"⁷, כאשר כ"גואל אחרון" יש למשה עוד יותר תוקן.

"נתקשה משה"

איך חז"ל מפרשים את ה"זה" של "זה יתנו"? המדרש¹ אומר שמשה התפלל-נתקשה איך אדם יכול לכפר על נפשו בנתינה של מחצית השקל, הוא חטא וכעת הוא יתן 'חצי לירה' ויתכפר לו?! איך זה מתקן?! לכן ה' אמר לו "זה יתנו", הראה לו "מטבע של אש" ואמר לו "כזה יתנו"! החסידישע-מפרשים בדרושים של הפרשה ושל פרשת שקלים עושים מזה ענין גדול. הזהר² אומר שיש שלשה דברים שמשה התקשה בהם והם רמוזים בשמו – מנורה, שקלים, החדש (במדרש³ כתוב ששלשת הדברים ש"נתקשה

שידך בזכות משה⁴. "לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן" – המן הוא כבר הכנה למתן תורה, שהיא הנבואה העצמית של משה.

מי שאוהב לספור – איזו מלה זו כאן בפרשה? המלה ה"הוי' מההתחלה⁵. כלומר, עד המלה "זה", בשני הפסוקים הקודמים, יש כה מלים (בחלוקה ל-ה – השרש של כה, ה ברבוע – בפסוק הראשון ו-כ בפסוק השני) – מתחילים ב"כה", נבואת שאר הנביאים, עד שמגיעים ל"זה", המלה ה"הוי'. "זה יתנו" אומר שצריך לתת את ה"זה" – את המדרגה של משה רבינו, את הניצוץ משה רבינו שיש בכל אחד.

"זה אל זה"

בשביל מה צריך לתת את ה"זה"? "לכפר על

נפשתיכם"⁶. מי נותן? "כל העבר על הפקדים" (ביטוי שחוזר בפסוק שלנו, "זה יתנו", וגם בפסוק הבא). אפשר לדרוש, בטח כתוב⁷, ש"הפקדים" הם המצוות ו"כל העבר על הפקדים", כל מי שעשה עבירה, צריך לתת את ה"זה" בשביל לכפר. כלומר, זהו ה"זה" של תשובה וכפרה, ה"זה" שייך למסירות הנפש של משה רבינו לכפר על עם ישראל, שהשיא שלה הוא בהמשך הפרשה, אחרי מעשה העגל, כשמשה

משה התפלל

נתקשה איך אדם יכול לכפר על נפשו בנתינה של מחצית השקל, הוא חטא וכעת הוא יתן 'חצי לירה' ויתכפר לו?! איך זה מתקן?!

י שמות לב, לב.

יא שם ל, לא.

יב הוריות יא, ב.

יג ישעיהו ג, ג.

יד ע"פ תקו"ז תקון סט (קוב, א). וראה גם זהר ח"ג רטז, ב.

טו שמות ג, ד. וראה שמות רבה ב, ו; זהר ח"א קכ, ב; ח"ג קלח, א.

טז ראה שמות רבה ב, ד; זהר ח"א רנג, א; שער הפסוקים

יוחי; תו"א משפטים עד, ג.

יז במדבר רבה יב, ג. תנחומא נשא יא. ובכ"ד.

יח זהר ח"ב קנז, ב (רע"מ).

יט ראה תנחומא שמיני ח ("מעשה המנורה והירח

ה תענית ט, א; שה"ש רבה ד, יד.

ו תנחומא בשלח כ.

ז אפשר גם לספור מה המלה הזו – המלה "לפקדיהם". והנה, זך המלים הראשונות בפרשה (עד "זה

יתנו") – "וידבר הוי' אל משה לאמר.

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר

נפשו להוי' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. זה

יתנו" – עולות הוי' פעמים "לפקדיהם"!

ח פסוקים טו ויטז.

ט ראה זהר חדש ר"פ כי תשא (נד, א). ובעוד מקומות

באופנים שונים.

למה משה זכה?

כי הוא התעקש להקשות, הוא התעקש להבין. משה רבינו הוא תלמיד חכם, למדן, הוא לא מקבל סתם מה שאומרים לו – הוא מקשה, כי הוא מרגיש שאני חייב להבין

שהוא 'חייב להבין' (רק בראש השנה הוא מאמין...). כל בחור ישיבה צריך ללמוד ממשה רבינו, להתקשות ולהקשות עד שהוא מבין. הרואטשובר – שהיום יום ההילולא שלו – אמר שבלימוד קונטרס אחרון בשו"ע אדמו"ר הזקן רואים שהגידים במח שלו התקשו והתעבו כמו אצבע – זה ה"נתקשה משה", כמו "אין קישוי אלא לדעת" (ששייך למשה, כח הדעת^{כט}). משה מתקשה להבין עד שהוא זוכה לבניו, בינה שהיא-היא ה"מטבע

של אש" שמכפר על בני ישראל. שוב, החידוש של משה הוא נבואת "זה", לעומת ה"כה" של שאר הנביאים. מה ההבדל בין "כה" ל"זה"? באידיש יש ביטוי 'אזוי', 'ככה', אבל אפשר להגיד אותו בשני אופנים. יש 'אזוי' של 'בסדר, שיהיה ככה' – אומרים לך משהו ואתה מקבל, 'אתה אומר לי ככה? שיהיה ככה'. זו המדרגה של "כה אמר הוי", 'שיהיה ככה...'. אבל יש 'אזוי און ניט אנדרעש' (ככה ולא אחרת), התעקשות. ה"זה הדבר אשר צוה הוי" זו התעקשות להגיע ל'אזוי און ניט אנדרעש', ככה ולא אחרת.

תורה חדשה

יש מהמגיד ממעזריטש ווארט על הפרשה^ל שגם מדבר על ה"זה" וה"כה":
...והנה אמרו ז"ל כל הנביאים נתנבאו בכה, אמר ה', יתר עליהן משה שהתנבא בזה הדבר, והטעם לזה, מפני שאמרו רז"ל לית מילתא דכתיבי בנביאים וכתובים, דלא רמיזי באורייתא, אם כן

סה"מ מלוקט ח"ב עמ' יב. וראה גם בספר פנים אל פנים בביאור לפרק ד.
כח יבמות נג, ב.
כט שער הפסקים שמות. ובכ"מ.
ל דברות המגיד תצוה א.

בהם משה" הם מנורה, שרצים וקידוש החדש, גם ר"ת משה, אבל ככה כתוב בזהר – מתאים ללימוד שלנו כעת, על הענין של שקלים^ק. בשלשת הדברים האלה כתוב ה"זה" של משה, ה"זה" שמלמד שמשה התקשה וה' הראה לו באצבע – "זה יתנו", "החדש הזה לכם ראש חדשים"^{כא} ("כזה ראה וקדש"^{כב}), "וזה מעשה המנרה"^{כג} (אצלנו מופיע "זה" בטוהרתו ובשני האחרים "הזה" ו"וזה" – סה"כ עולה בטול, מדת משה רבינו^{כד}).

רואים שה"זה" של משה קשור דווקא עם ה"נתקשה משה". על משה כתוב "משה זכה לבניו"^{כה} – מעלה מיוחדת של משה, משהו שאחרים לא זכו לו. למה משה זכה? כי הוא התעקש להקשות, הוא התעקש להבין. משה רבינו הוא תלמיד חכם, למדן, הוא לא מקבל סתם מה שאומרים לו – הוא מקשה, כי הוא מרגיש שאני חייב להבין. יותר מכל אחר בעולם הוא חייב להבין, אפילו לגבי ה', ש"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"^{כו}, הרבי הרש"ב אמר^{כז}

והשקצים" ובכ"ד; פסיקתא רבתי טו ופסיקתא דרב כהנא ה, יד ("במנורה בשרצים ובלבנה"); מכילתא בא א (שם יש מוסיפים גם שחיטה).

כ במדרשים (הנ"ל הערה יז) השקלים מופיעים בתוך "ג' דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו" – ונתנו איש כפר נפשו", "ונעשו לי מקדש" (שמות כה, ח), "את קרבני לחמי לאשי" (במדבר כח, ב) – שבכולם הוא תמה איך בכח האדם לעשות זאת, וה' השיב לי שאינו מבקש אלא לפי כחן של ישראל. וגם שם ניתן לרמוז משה: מקדש, שקלים, האשה ("זה האשה") או הכבש ("את הכבש האחד וגו'") – עיי"ש.

כא שמות יב, ב.
כב ראש השנה כ, א.
כג במדבר ח, ד.
כד ע"פ הפסוק שמות טז, זח. וראה "פרק בעבודת ה'" שבספר לב לדעת.

כה ראה ר"ה כא, ב; זח"ב קטו, א (ובנצוזה זהר שם).
כו הקדמת תקו"ז י, א ("פתח אליהו").
כז וראה סה"ש תש"ג עמ' סח; סה"ש ה'ש"ת עמ' לד;

היא המלה ה־הוי' — זה פעמים הוי' בגימטריא חדש (סוד יב צירופי הוי' המאירים ב־יב חדשי השנה, שגם מתחלקים ל־ז רה — ז חדשים בהם נמצאים שלשת הרגלים, מניסן עד תשרי, ועוד ה חדשי החרף בהם אין חגים). ה־חדש" כאן הוא החידוש העצמי של תורת משה.

ב. שלשה שרשי משה

שלשה שרשים למשה — טוב־אי־הבל

למדנו שבוע שעבר^{לח} שלמשה רבינו יש שני שרשים־מזלות — "טוב", ששייך ללידה שלו (בה נאמר "ותרא אתו כי טוב הוא"^{לז}), ו"אי־", ששייך להסתלקות שלו (המדרגה עליה הוא אומר בפרשה שלנו "ואם אין מחני נא", כנ"ל). לא אמרנו אז, אבל הענין רמוז גם בכך שלפי האריז"ל^מ הסוד של השם משה הוא חיבור של שם קסא ושם קפד. ה"אי־" של משה הוא שם קסא, בגימטריא "איני יודע"^{מא}, שער הנון שמשה משיג רק בעת הסתלקותו^{מב} — ה"רצוא" של משה. ה"טוב" של משה הוא שם קפד, הכח של משה לגאול את עם ישראל "פקד פקדתי"^{מג} — זהו ה"שוב" שלו (כמו לפקוד אשה — בשביל לפקוד את עם ישראל, את כנסת ישראל, משה פורש מן האשה).

דברנו על שני שרשים, אבל בשם משה יש שלש אותיות ומתאים למצוא לו שלשה שרשים. האותיות העיקריות (השער) של משה הן מ־ו־ש

כל דברי הנביאים וכתובים כבר זה נאמרו מקודם ברמז, והנביא הוא האומר הרמז בהתגלות, אבל בנבואת משה רבינו ע"ה היתה חדשה שלא נשמע מעולם, נאמר בו זה הדבר, ראה זה דבר חדש...

במילים השגורות בחסידות, כל מה שהנביאים מחדשים בבחינת "כה" זה לא חידוש אמתי. בלשון החסידות, הנביאים ממשיכים מהעלם וגילוי, אבל לא מעצם להתפשטות (חדשה).

אנחנו מסבירים^{לא} שאצל הצדיק יש שלש בחינות — הוא נשמה כללית, נשמה דאצילות ונשמה חדשה. מהבחינה שהוא נשמה חדשה באה אצלו "תורה חדשה"^{לב}. החידוש שלו בא דווקא בזכות ה"נתקשה" שלו, יש לו

חוש בקושי ועקשנות. לכן משה גם מציין אחרי חטא העגל "כי עם קשה ערף הוא וסלחת"^{לג} — דווקא בזכות הקושי, העקשות, מגיע ה"וסלחת"^{לד}. משה מתקשה עד שהוא מגלה משהו חדש — לא סתם מהעלם אל הגילוי, אלא "אור חדש"^{לה} ממש, ש"חדש להיות אור"^{לו} כי עד עכשיו היה בגדר עצם (חשוך). כל זה הסוד של "זה הדבר" של משה,

ה"משה זכה לבינה". "זה הדבר" בגימטריא "ככם כגו"^{לז}, נושא שמדברים עליו כעת הרבה — כנראה זו תורה חדשה...

התחלנו את הכל מהרמז שהמלה "זה" כאן

באידיש יש ביטוי 'אזוי', 'ככה', אבל אפשר להגיד אותו בשני אופנים. יש 'אזוי' של 'בסדר', שיהיה ככה, אבל יש 'אזוי און ניט אנדרעש' (ככה ולא אחרת), התעקשות

לא לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם".

לב ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

לג שמות לד, ט.

לד ראה תו"א זכור פה, ג (ובתניא אגה"ק כב). ובכ"מ.

לה ברכת "יוצר אור" (נוסח אשכנז וספרד).

לו נתבאר במאמר ד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" להרה"צ ר' הלל מפאריטש (נדפס במגיד מראשית אחרית, גל עיני תשע"ג) ובסיום ביאורו להקדמת דרך חיים.

לז במדבר טו, טו.

לח ישעור ה' אד"ר. נדפס בגליון תצוה.

לט שמות ב, ב.

מ ראה ע"ח של"ב (הארת המוחין ז"ן) פ"ו (מ"ת); שער הפסוקים שמות; לקו"ת (האריז"ל) כי תשא.

מא ברכות ד, א.

מב לקו"ת וספר הליקוטים ואתחנן (ג, כו). הובא בשל"ה תושב"כ ואתחנן (שסט, א) בשם מהרח"ו. ש"ך עה"ת וזאת הברכה לד, א (בשם מצאתי כתוב). ובשם המגיד - בלקו"ת במדבר יב, א; אוה"ת וזאת הברכה עמ' ב'קסג.

מג שמות ג, טז. וראה במדבר רבה יח, כא; תנחומא קרח יב; פרקי דרבי אליעזר פמ"ח (ובשיעור ט' כסלו תשפ"ב, נדפס בגליון וישלח) שזהו פסוק הגאולה המיוחד למשה, בסוד חמש הגאולות שכנגד האותיות הכפולות מנצפך.

מחוויה של "הבל" הבלים", שכל העולם הוא הבל, אפשר להגיע להתקשרות רק לה' אבל אפשר גם סתם לבזבז את הזמן, "הכל הבל", לא חשוב לעשות שום דבר

המצרי, שהוא נפש־קין; הוא מתעמת עם קרח, שהוא רוח־קין (הוא נהרג בעקיפין על ידי משה, ומודה לו מתוך הגיהנם^א, וכאשר הוא יודה לו בשלמות הוא יתעלה ויוכלל בקדושה, ויתקיים בו "צדיק כתמר יפרח"^ב, "ס"ת קרח"^ג); הוא מתחתן עם בת יתרו, נשמת־קין, מכבד ומחבב את חותנו ובמדה מסוימת אף בטל לו כשהוא מקבל את עצתו (זו אהבת־קין שיש להבל, אהבת

אחים, שבאה לתקן את ההתנשאות של הבל על קין אחיו) – הכל בסוד "שבעתים יקם קין"^ד ביתרו־קרח־מצרי^ה.

אם יש רק שני שרשים, ה־ה באמת טפלה ל־מֶש (ובפרט היא נכללת ב־ש, בהבל יש גם משמעות של חום – הבלא בארמית, הבל להב הלב – והוא נכלל באש), אבל יוצא כאן שיש למשה שלשה שרשים – טוב־אי־הבל. והנה, טוב־אי־הבל (115) הוא הממוצע של כל אות בשם משה (345)!

מילה־שבת־החדש

נקשור את הכל לעוד שלשה דברים: כתוב^ו שהיוונים רצו לבטל מאתנו שלש מצוות – מילה, שבת וראש חמש. אפשר להקביל את שלשת הדברים בצורה חלקה ויפה, כפתור ופרח, לשרשים של משה (וגם לרמוז בשם משה – מילה שבת החדש):

מה"טוב" של משה (ה־מ בשלש אותיות שמו, כנ"ל), "ותרא אתו כי טוב הוא", למדו

– האות של המים והאות של האש בספר יצירה. מים יורדים מלמעלה למטה, הם חסד וטוב, ואש עולה מלמעלה למעלה, היא גבורה – ברוד שהמים הם הלידה של משה ("כי מן המים משיתהו"^ז), ה"טוב" שלו (גם המנורה, שלכאורה יותר קשורה לאש, עומדת בדרום, צד החסד, והתפקיד שלה להאיר לכל העולם^ח, "וירא אלהים את האור כי טוב"^ט), והאש היא

העליה־ההסתלקות של משה. אבל יש למשה גם אות שלישית, ה – אם ה־מ היא מים וה־ש היא אש, מהי ה־ה? פשוט מאד, הרי בספר יצירה יש שלש אמות אמש, או־ר־מ־י־מ־אש, שלשה יסודות (מים־אש־רוח) – חוץ מה־א, שהיא האות של האוֹר, יש עוד אות של יסוד הרוח, ה, האות שמבטאת את ההבל־האוֹר (הבל־להב־הלב שממנו הדיבור עולה אלף, זהו הקשר בין האותיות). באמת, כששוואלים מה השרש של משה רבינו – עוד לפני שמדברים על טוב ועל אין – חושבים על מה שכתוב באריז"ל^י, שמשה בא משרש הבל, בן אדם הראשון.

משה מתקן את הבל בכמה דברים: כתוב שהפגם של הבל היה שהציץ בשכינה^{יא} – זו הסתכלות שיש בה גאווה, בגסות הלב, ומשה מתקן זאת ב"ויסתר משה פניו כי ירא מהביט"^{יב}, מתוך הענוה והבושה הגדולות שלו. משה מתמודד עם שרש נשמת קין, עם כל הנר"נ שלו – הוא הורג במסירות נפש את

מד שמות ב, י.

מה ראה שבת כב, ב; מנחות פו, ב.

מו בראשית א, ד.

מז שער הגלגולים הקדמה לג; שער הפסוקים וספר הליקוטים פרשת קרח. וראה תקו"ז סט. מבואר בשער הפסוקים שמות סימן ב; ע"ח שער הכללים פ"ו. ובכ"מ.

מח רבינו בחי"ל לשמות ג, ו; עבודת הקדש ח"ג פל"ד; שער הפסוקים לך לך סימן י"ו. ובכ"מ.

מט שמות ג, ו.

נ תנחומא קרח יא.

נא תהלים צב, יג.

נב ספר הליקוטים תהלים צב.

נג בראשית ד, כד.

נד שער הגלגולים הקדמה לו; שער הפסוקים בראשית דרוש ד.

נה מגלת אנטיוכוס.

שבעים נפש^א, שגם רומזו לתיקון המילה). יוצא כאן שהתיקון של הבל הוא תיקון הזמן. הבל קשור ל"הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל"^ב (פסוק שכולו עולה ט"פ "הבל הבלים"^ג!). מחויה של "הבל הבלים", שכל העולם הוא הבל, אפשר להגיע להתקשרות רק לה' – כמו ששרים "סאיז דאך אלץ הבל הבלים [הכל הבל הבלים] – אין עוד מלבדו!" – אבל אפשר גם סתם לבוז את הזמן, "הכל הבל", לא חשוב לעשות שום דבר. הבל היה רועה צאן – לכן הוא הביא קרבן יפה (שבסוף בגללו הרגו אותו), אבל הוא היה בטלן, לא כמו קין שהיה עובד אדמה, עבודה קשה. רועה צאן יושב ומחלל לו... גם האבות היו רועי צאן, וגם משה רבינו, אבל הם בחרו כזה תפקיד כדי להתבודד ולהיות פנויים לעבודת ה' – הבל פשוט החליט שזה המקצוע הכי קל. המצוה הראשונה של תורת משה, "החדש הזה לכם ראש חדשים", מלמדת לייקר את הזמן – זהו עוד סוד של תיקון הבל אצל משה. כתוב בחסידות^ד ש'פנימי' מייקר את הזמן. גם אצל משה רבינו שבדור, אצל הרבי, הכי בלט כמה הוא מייקר כל רגע, כמה כל הזמן מנוצל.

זהו מסר הכי חשוב לבחורי ישיבה – לתקן את הבל, לייקר את הזמן ולנצל כל רגע. תלמדו טוב, תנצלו את הזמן, ו'תתקשו' – תקשו קושיות ותתעקשו להבין. שבת שלום.

סא שמות א, ה.
 סב קהלת א, ב.
 סג ט"פ "הבל הבלים" – כל הפסוק – עולה "בראשית ברא".
 "הבל הבלים" עולה חצי אברהם.
 סד שיחת א' דחה"ש ה'ש"ת סעיף ב (עמ' קטז במהדורת לשה"ק).

חז"ל^א שהוא "נולד מהול" ("אמרו צדיק כי טוב"^ב), וגם ש"נתמלא הבית כולו אורה" ("אור כי טוב"^ג) – זהו סוד המילה וסוד המנורה. השבת היא סוד החזרה ל"אין" של משה (ה"ש בשלש אותיות שמו, כנ"ל) – בשבת הכל כלה ומתאיין, חוזר בכלות הנפש לשרשו באין, בסוד ויכלו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלהים"^ט.
 כמוכן, "החדש" הוא החדש הענין של ראש חדש – אבל איך זה קשור לתיקון הבל? נלמד מכאן עוד דבר חשוב:

אנחנו תמיד אוהבים להביא מהשפת אמת^א שגזירות היוונים הן כנגד גילוי אלקות בעולם – שנה"נפש: שבת מעידה על חידוש העולם (וגם מחזירה את העולם לאין...), ראש חדש הוא גילוי ה' בתוך הזמן – השנה ומילה היא גילוי ה' בנפש (שבספר יצירה כוללת גם את גוף האדם, כמו "יצאי ירך יעקב

זהו מסר הכי חשוב לבחורי ישיבה – לתקן את הבל, לייקר את הזמן ולנצל כל רגע. תלמדו טוב, תנצלו את הזמן, ו'תתקשו' – תקשו קושיות ותתעקשו להבין

א אבות דר"נ פ"ב; תנחומא נח, ה; מדרש תהלים מזמור ט. ובכ"מ.
 ב ישעיה ג, י.

ג נח הקשר בין האור והמילה רמז בפסוק האור הראשון בתורה – ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור" (בראשית א, ג), המורכב כולו משבע אותיות בלבד – אור מילה (ראה סוד ה' לראיון שער "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם" פ"ד. ובכ"מ).

ד נט בראשית ב, א.
 ט שפת אמת לחנוכה תרמ"ז ותרמ"ח.

קדושת לוי

פרשת כ"תשא

מתנת השבת

גבורה – הקדושה. קדש הוא יקוד אש, אש הגבורה. קדושה היא דבר נבדל המעורר יראה, מדת יצחק אבינו הקדוש מרחם ("פחד יצחק"). קדושת השבת מביאה יראה, **ירא שבת** (אותיות **בראשית**).

תפארת – רוח קדושה. רוח שייכת לתפארת, רוח קדושה היינו הרוח הבאה מעצם הקדושה, התפארת היוצאת מהגבורה כמו "וישב יעקב [תפארת] בארץ מגורי אביו [לשון מגור, יראה]". נצח והוד – שכל חדש. נצח והוד נחשבים כאחד (בסוד שם צבאות), והם תחילת ההשפעה לזולת כאשר נצח והוד של העליון נעשים מוחין לתחתון. נצח והוד הם "כליות יועצות"¹, עצה טובה בשבת קדש. יסוד – חיות רוחניות. חיות שייך ליסוד, "אבר חי".

זכור ושמור

ובהמשך הקדושת לוי: והנה יש שתי בחינות בשמירת שבת, זכור ושמור. דזכור הוא לדכורא ושמירה לנוקבא. ורצה לומר, דיש אדם ששומר שבת בשביל תענוג השם יתברך שעל ידי יום השבת הוא מדביק נשמתו בקשר עליון ויכול לעבוד את שמו יתברך בשכל גדול ולהשפיע למעלה בכל העולמות וזהו בחינת זכור. אבל יש אדם שעובד בשביל טובתו. דהנה אמרו חכמינו

"וְאַתָּה דְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאמֹר אַךְ אֵת שַׁבְּתֵי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הַיּוֹם וּבִינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי הוּא' מְקַדְּשְׁכֶם"² – "אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנוי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם"³. וכתב הקדושת לוי: דבוודאי שבת הוא מתנה טובה, רצה לומר האור והקדושה הבא מלמעלה לתוך לבות בני אדם רוח קדושה ושכל חדש וחיות רוחניות הבא מעולם עליון...

יש כאן מבנה שלם של מתנת השבת, כנגד שש המדות, ו קצוות, פרצוף הזכר ("זכור", כדלקמן), כנגד ששת ימי המעשה:

חסד – האור. "יהי אור ויהי אור" ביום הראשון של מעשה בראשית, כאשר האור כולל הכל ("יומא דאזיל עם כולהו יומין"⁴). האור הראשון נגנו, "וירא אלהים את האור כי טוב, לגנו"⁵, ומתגלה בשבת כ"מתנה טובה [האור כי טוב] בבית גנו"⁶. **אור = אין סוף**, גילוי האין סוף בשבת ('כח הבלי גבול', כאשר בששת ימי המעשה כח הבלי גבול נעלם ומתגלה רק כח הגבול ובשבת מתהפך ומתגלה כח הבלי גבול, כרמוז בגימטריא: **אור = 207**, **שבת = 702**, היפוך ספרות).

נערך מרשימת הרב י' אדר א פ"ב ע"י יוסף פלאי.

א שמות לא, ג.

ב שבת י, ב.

ג זח"ג קג, איב.

ד חגיגה יב, א. זח"א מה, ב.

ה ברכות סא, א.

שתהיו בבחינת זכור. לכאורה נראה שעבודת השמור היא בדיעבד, אולם באמת "זכור ושמור בדבור אחד נאמרו!"! אסור להפריד בין הזכר-זכור לנקבה-שמור, הפרדת המלכות הנקראת קיצוץ בנטיעות. הזכר והנקבה צריכים להתייחד, שלמות שבעת ימי הבנין (ז"ת), באחדות פשוטה. ובעבודה: אין להפריד בין העבודה בבחינת משפיע, מתוך בטול עצמו, לעבודה בבחינת מקבל, לתקן עצמו "אליבא דנפשיה" (שהיא ראשית העבודה). בפרט, היחוד הוא בין יסוד ומלכות, היסוד היינו חיות והמלכות היא מחילה, והנה **חיות מחילה = מתנה טובה!**

יותר מזה, ב"שמור" יש שרש גבוה מ"זכור". שמירה בלב וזכירה בפה ("זכור בפה"). וכן בפסוק "זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר"^ט – "שמי" הוא שם הוי' הנעלם בדבור (ושמור בלב) ו"זכרי" הוא שם אדני המוזכר בפה. מכאן שלפעמים הזכר, זכור, הוא שם אדני, והנוקבא, שמור, היא שם הוי' – מצד שרש הנוקבא מעל הזכר, "אשת חיל עטרת בעלה". והרמז: **הוי' פעמים אדני = שבת מתנת חנם!**

אכן, "אשה טובה עושה רצון בעלה"^א – גם בהיותה "עטרת בעלה" היא עושה רצון בעלה, 'מלבישה' אותו ושומרת עליו, "שמור לנוקבא" השומרת את הזכר-זכור (עושה רצון בעלה כפשוטו, מלבד הפירוש שעושה-מתקנת את רצונו). "כל השרוי בלא אשה שרוי בלא חומה [שומרת]"^ב. כך מגיעים לשלום בית אמתי ("ביתו זו אשתו"^ג), "אני חומה... אז הייתי בעיני כמוצאת שלום"^ד – בשבת שלום ומבורך!

זכרונם לברכה אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש אם שומר שבת כהלכתו מוחלין לו... וזהו מתנה טובה, שעל ידי ששומר שבת כהלכתו אז בא לו מחילה לכל עונותיו. אם כן מי שמכוין לשמור שבת בשביל זה גם כן טוב. אך לא זה דרך נכון, כי אם יכוון אדם בעשיית מצות אלהינו עבור טובת עצמו שיגיע לו שכר אף גם שהוא שכר רוחני עם כל זה הוא בבחינות נוקבא שרוצה לקבל מן השם יתברך ועיקר עבודת האדם צריך להיות להשפיע על ידי מעשיו כנאמר תנו עוז לאלהים. וזה שאמר הכתוב אך את שבתותי תשמורו, רצה לומר אכין ורקין הוא מיעוטין, רצה לומר המיעוט והמדריגה פחותה על כל פנים תראו את שבתותי תשמורו להיות בבחינות שמור כי אות הוא כו'. לדעת כי אני ה' מקדשכם, רצה לומר שעל ידי קדושת שבת אני מפריש מכם כל פנעים ומאיר ומקדש נשמתכם ומוחל לעונותיכם ומי שיכול לבא לבחינת זכור בוודאי מה טוב.

"זכור [לשון זכר] לדכורא. שמור לנוקבא". עבודת ה"זכור" היא לעשות נחת רוח ותענוג לה', וכך הוא משפיע (בחינת זכר) בכל העולמות. השפע הזה כולל כל חלקי "מתנה טובה" הנ"ל – אור, קדושה, רוח קדושה, שכל חדש, חיות רוחניות – כנגד ו"ק, הזכר. עבודת ה"שמור" היא לתיקון עצמו, בחינת נוקבא, מקבל, כדי שתהיה מחילה לכל עוונותיו בזכות שמירת שבת כהלכתה. המחילה משלימה את הבחינות של "מתנה טובה", בחינת הנוקבא, המלכות השביעית המקבלת מהזכר (ו"ק). כללות הזכר כאן הוא אור (חסד), ועל ידי האור הגדול של השבת מגיעה המחילה.

עבודת השמור היא במדרגה פחותה, "אך את שבתתי תשמרו... לדעת כי אני ה' מקדשכם [ומוחל עוונותיכם]", "אך" לשון מיעוט (וכן עבודת הנוקבא היא למעט עצמה) – לפחות תהיו בבחינת שמור (גם זו לטובה) אבל מוטב

ז ראש השנה כד, א.
ח מגילה יח, א.
ט שמות ג, טו.
י משלי יב, ד.
יא תנא דבי אליהו פ"ט.
יב יבמות סב, ט.
יג יומא ב, א.
יד שיר השירים ח, י.

י זח"א מח, ב.

מעמד גר תושב

למעמד 'תושב קבע' שאינו אזרח, הנהוג בעולם).
התלות ביובל: גר תושב נוהג רק בזמן שהיובל נוהג. בזמן שאין יובל, לא ניתן לקבל גר תושב, ולכן אין להושיב בארץ מי שאינו יהודי. בזמן היובל אנו לוקחים אחריות על גרי תושב, דואגים להם בגשמיות וברוחניות, אך כשאין יובל איננו יכולים להכיל-לעכל כראוי מי שאינו יהודי גמור. אמנם לדעת הראב"ד, גם כשאין יובל מותר להושיב בארץ גוי שקיבל שבע מצוות, אלא שאיננו מצווים להחיותו, ללא אחריות שלנו כלפיו.

בתמצית: בזמן היובל קיים מעמד גר תושב, הרשאי להתגורר בארץ, עם זכויות אישיות וללא שותפות במערכת השלטון. כשאין יובל, יש חילוקי דעות האם ניתן להושיב בארץ חסידי אומות העולם.

למעשה: הציור הרצוי נראה אמנם רחוק, כיום היובל אינו נוהג ו"יד ישראל תקיפה" אינה פועלת לפי תורה. אך עלינו להתכונן להנהגת מדינה בדרך התורה, כאשר המנהיגות הראויה תפעל לאור עקרונות אלו. התיווך בין דרישות ההלכה 'הקשוחות' למציאות הקיימת בשטח צריך להיות בהשראת פנימיות התורה (כמו השיעורים בגליון זה). והנה כמה עקרונות ליישום:
א. חשוב ללמוד ולדבר על הסדר הקבע העתידי בארץ ישראל, נחלת העם היהודי המארח בתוכה גרי תושב, ציור משיחי משמח.

ב. יחס מקרב לחסידי אומות העולם, כאשר הנהגה תורנית תכריע בבוא העת בשאלת מגוריהם בארץ עד שהיובל ינהג.

ג. לקיחת אחריות! עלינו לדאוג להכוונת המיעוט הנכרי בארץ, בדגש על תיקון החינוך (ילדים ומבוגרים), חינוך לאמונה באלקים, לקיום החובות האנושיות היסודיות ולהכרה בריבונות העם היהודי בארץ.

יחסי יהודים וגוים בארץ ישראל הם נושא 'בוער' שנים רבות. כדי לגשת נכון לסוגיה, נגביה תחילה את המבט לציור הרצוי אליו אנו מכוונים: מקומם של נכרים במלכות ישראל לפי התורה. **בהלכה** יש התייחסות מפורשת ומפורטת לנושא. ואלו עיקרי הדברים:

גר תושב: "גר תושב" רשאי להתגורר בארץ ישראל (ולכן נקרא תושב). גר תושב הוא מי שקיבל על עצמו שבע מצוות בני נח, "חסיד אומות העולם", מתוך אמונה בה' בנבואת משה רבינו ובמתן תורה, ואינו משתייך לכל 'דת' אחרת.

"לא ישבו בארץך" – כאשר "יד ישראל תקיפה" אסור להושיב בארץ מי שאינו גר תושב. יתרה מזו, יש לנו אחריות לתיקון עולם, להביא את כל בני האדם לשמירת מצוות בני נח, אך בארצנו הדבר מחייב ללא 'הנחות'. הקפדה מיוחדת יש שלא להותיר עבודה זרה ועובדיה בארץ ישראל.

יחס לגר תושב: "גר ותושב וחי עמך", עלינו לדאוג לחייו, בריאותו ורווחתו הכלכלית. כן עלינו לדאוג שהגרים התושבים יקיימו את שבע המצוות עם מערכת משפט מתאימה. אך הם אינם "אזרחים" – ארץ ישראל שייכת לעם ישראל ונכרים אינם שותפים במערכת השלטון (בדומה

פירות שביעית לגוי

פורע חובו מפירות שביעית ואסור, אך אם הוא שכיר שבת וכו' מותר שאז לא נחשב כסחורה.

גדר האיסור

בפשטות, האיסור להאכיל לגוי הוא דאורייתא, שכך דרשו בתו"כ "לכם ולא לאחרים". וכתבו הפוסקים בגדר האיסור שנתיתם לגוי היא כהפסד¹. ומה שמותר להאכיל לשכיר שנה או בקצף מזונות או באכסנאי, הוא מפני שהם כאנשי ביתו ואכילתם טובת ישראל ואינה הפסד.

אולם כמה אחרונים נקטו² שעצם האיסור להאכיל לגוי הוא דרבנן, ולכן מובן ההיתר להאכיל לשכיר שנה ואכסנאי, שבהם לא גזרו כיון שהם כבני ביתו, כהיתרים אחרים משום דרכי שלום וחשש איבה (אך אם זהו איסור דאורייתא אין מתירים מפני איבה ודרכי שלום). ויש לבאר עוד: שביעית דומה לשבת. בשבת יש שלשה חלקים: לאו של איסור מלאכה, מצות עשה של שבתה, ומצות כבוד וענג. וכן בשביעית שלשת אלו: לאוים של איסורי מלאכה, מצוות עשה של שבתה ("ושבתה הארץ") והפקד ("תשמטנה ונטשתה"), ועצם אכילת הפירות

פירות שביעית מיועדים לישראל: "והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אבני עמך ויתרם תאכל חית השדה"³. "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לה ולעבדה ולצמחה ולשכיר ולתושב הגרים עמך"⁴.

אין מאכילים לגוי

כתב הרמב"ם "ואין מאכילין אותן [פירות שביעית] לא לגוי ולא לשכיר, ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חדש או שקצף מזונותיו עליו הרי הוא כאנשי ביתו ומאכילין אותו, ומאכילין את האכסניא פירות שביעית"⁵. כלומר, אסור להאכיל לסתם גוי, ואפילו אם הגוי הוא שכירו (שכיר יום) אסור. אבל שכיר לתקופה מסוימת, או שבעל הבית התחייב לו מזונות, מותר להאכילו (וזהו "ולשכירך ולתושבך") כיון ש"הוא כאנשי ביתו". וכן "מאכילין את האכסניא" מתייחס לגוים – יש מפרשים שהמלך מחויב להאכיל את חייליו, וכיון שבפועל מחויב במזונותיהם הם כאנשי ביתו, ויש מפרשים שאכסניא היינו אורחים המתאכסנים אצלו. אך יש מפרשים ברמב"ם: "ואין מאכילין אותם לא לגוי ולא לשכיר" – אלו שתי הלכות: א. לא לגוי. ב. לא לשכיר כשמנכה משכרו שנמצא

ד מהר"י קורקוס. שו"ת מהר"ט ח"א סי' מג.
ה שבת הארץ קו"א סי' כ. חזו"א. שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' מו.
ו שאין מתירים איסור דאורייתא מחשש איבה אלא אם כן בגדר פיקוח נפש.

ערוך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב.
א שמות כג, יא.
ב ויקרא כה, ו.
ג הלכות שמיטה פ"ה הי"ג. ומקורו בתו"כ ותוספתא.

דבריו²: סמוך לספר החשש גדול שיבואו ויבזו, ולכן שם חייבים להושיב שומרים קבועים, אך באמת בכל מקום ניתן למנוע מהגוים לקחת, ואף ראוי לעשות כך³. כלומר, כמו שאין נותנים פירות שביעית לגוי כך יש למנוע מהם לקחת בעצמם את הפירות מן השדה. ואמנם במתנות עניים כמו לקט שכחה ופאה ההלכה היא שאין מוחים ביד עניי גוים ללקטם, מפני דרכי שלום⁴, אבל פירות שביעית חמורים שיש בהם קדושה⁵. ובעיקר גדר ההפקד בפירות שביעית, כתבו אחרונים שהפירות הם הפקר לישראל דווקא, ולא לגוים⁶, וכתב המהרי"ל דיסקין שהם נחשבים כשייכים לכלל ישראל⁷, וממילא מובן מדוע מונעים גוים מלקחת פירות (שהרי גוזלים אותם מישראל). אכן בירושלמי משמע שהפירות מופקדים גם לגוים⁸, וביארו האחרונים לפי זה שמה שמונעים גוים לקחת אינו מצד הבעלות עצמה, אלא מצד קדושת הפירות שאין להאכילם לגוים⁹, וכן שתכלית ההפקד בשביעית היא כדי שיאכלו ישראל ("ואכלו אביוני עמך")¹⁰ ולכן מונעים גוים מלזכות בהפקד, כדי שבפירות תתקיים המצוה שיהיו "לאכלה" לישראל¹¹.

"לכם לאכלה" שמה נלמד איסור נתינה לגוי, דהיינו שהפירות נועדו לענג את ישראל מטוב הארץ! והנה בכבוד וענג שבת יש מחלוקת אם חיובם מהתורה או מדרבנן¹², כלומר האם הגדר המהותי של שמירת שבת הוא רק איסורי מלאכה או גם ענג וכבוד, ויש לומר שזהו גם הדיון כאן האם איסור נתינה לגוי הוא מהתורה, ודוק.

גוי הבא להתגייר

ולגבי גוי הבא להתגייר, יש לומר שאע"פ שעוד לא מל וטבל והרי הוא כגוי לכל דבר מכל מקום מותר לתת לו פירות שביעית (גם כשאינו שכיר אצל ישראל וגם כשאינו מתארח אצלו). זאת מפני שהדבר נחשב לתועלת וצורך, שיטעם כבר כעת מפירות השביעית שיאכל אותם בהמשך כשיתגייר (על דרך טעימה בערב שבת ממאכלי שבת)¹³.

כיוצא בזה, מבואר שגוי הבא להתגייר מותר ללמדו תורה בשופי¹⁴, וכן מותר ללמד גוי תורה כדי למשכו להתגייר ('המהפכה הרביעית') – וכן מסתבר שמותר להאכילו פירות שביעית.

שמירת הפירות מגוים

עוד כתב הרמב"ם "עיירות ארץ ישראל הסמוכות לספר מושיבים עליהם נאמן כדי שלא יפוצו גוים ויבזו פירות שביעית"¹⁵. ופירשו

ז ראה שו"ע אדמו"ר הזקן בתחילת הלכות שבת. ומבואר בשיעורים על הלכות שבת (שבע"ה יצאו בקרב כספר).

ח ויש לצרף את דעת האבני נוד (יו"ד תמה) שמותר לתת פירות שביעית לגר תושב, וקל וחומר לזה שבא להתגייר.

ט כמו שמוכחים ממעשה הלל הזקן, שבת לא, א, וכמ"ש המהרש"א שם "כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה". וגדולה מזו דברי המאירי בסנהדרין נט, א. ואכמ"ל.

י ראה תשובת הרמב"ם סי' קמט "מותר ללמד המצוות לנוצרים ולמשכסם אל דתנו".

יא הלכות שמיטה פ"ד ה"ל.

יב כל זה לפי מסקנת הרדב"ז וכמו שביאר בשבת הארץ, יג ספר השמיטה פ"ב הערה 4.

יד גיטין פ"ה מ"ח. רמב"ם הלכות עבודה זרה פ"ה ה"ה. הלכות מתנות עניים פ"א ה"ט.

טו גם זה לפי הרדב"ז, עיי"ש.

טז טורי אבן ראש השנה טו, א. קהלות יעקב ראש השנה סי' 1.

יז שו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א סימן ה' "חשיבי הני פירי כשייכי לכלל ישראל".

יח ירושלמי פאה פ"ו ה"א.

יט זכר יצחק סי' מב. וקרוב לזה חזו"א יד, ד.

כ וכן לגבי בעור נאמר בתוספתא (פ"ח) "מוציא ומניח על ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול".

כא כמו שביאר בבית זבול ח"ו קונטרס בעניני שביעית.

הסיפור החסידי

רבי אלימלך מליז'נסק | מנין האש?

רבי אלימלך מליז'נסק, בעל 'נועם אלימלך' ואחי רבי זושא מאניפולי, נולד בשנת תע"ז לערך לאביו אליעזר ליפא ואימו מירל. היה מגדולי תלמידי המגיד ממעזריטש, אליו התקרב בעקבות אחיו. ספרו כונה "ספרן של צדיקים" והוא עצמו כונה "בעש"ט קטן". במובנים רבים עיצב את דרך החסידות בפולין כולה, בהתוותו את דמות הצדיק ואת אופן ההתקשרות אליו. תלמידיו היו לגדולי החסידות בפולין וגליציה בדור שאחריו. נפטר בכ"א אדר תקמ"ז בעירו ליז'נסק ואחריו שימש ברבנות (אם כי לא כרבי) בנו רבי אלעזר.

לליז'נסק, ובנסעם ביקש האיש מהחווה, שיציגה לפני הרב כאדם המעלה, לקרבו כראוי לו. ויאות לכך, בחשבו כי בטח ישמח עליו גם רבו הקדוש. והנה, בבא החווה לרבו, היה דרכו של רבי אלימלך שתיכף בשמעו צעדי תלמידו על מפתן הבית, רץ כנגדו אל הפתח ושאל בשלומו באהבה. ומה נבהל נשתומם עכשיו החווה, בראותו כי כאשר נכנס עם האיש אל בית רבי אלימלך, הסב את פניו אל הכותל, לא נתן להם שלום, ולא הסתכל בהם כלל. ויחרד מאוד, ויאמר בלבו: אנסה לבא לבדי לבית הרב, ואראה מה יעשה עמדי. הניח האורח אל האכסניא, מיהר לחזור אל רבו, וכאשר דרכה כף רגלו על מפתן הבית, הלך הרב תיכף לקראתו כדרכו ויתן לו שלומו. ויאמר לו: מה זאת הבאת אלי איש, אשר לא יכולתי להביט בפניו המזוהם והנמאס?

והחווה נבהל, בחשבו: הלא ראיתי אצלו אך טוב וחסד, תורה ותפלה, ואיך אפשר לומר על איש כזה שהוא מזוהם?! אך התיירא לדבר בפני רבו, ולכן עמד משתומם. הרגיש רבי אלימלך מחשבותיו, ויאמר לו: דע, כי יש בטומאה קליפת גנה, ושם עירוב הטוב ברע. ולפעמים, בהתחיל האדם לעבוד ה', ומתערבת בדעתו איזה פנייה וגדלות וכדומה, אזי כאשר לא ישים על לבו

רבי יעקב יצחק, החווה מלובלין, היה נוסע להרה"ק רבי אלימלך מליז'נסק. פעם, בנסעו דרך איזה עיר, שמע שהרב דשם הוא צדיק גדול, וילך לקבל פניו. וירא כי הוא אדם גדול ובוהר כאש, ועסקן בהתפעלות עד אין לשער, ויישאר אצלו עד עבור השבת לחקור דרכיו ותהלוכותיו. וראה החווה, כי הוא אדם גדול בתורה ובתפלה. רק כאשר שאלו אם שימש איזה מצדיקי הדור, השיבו: לא! וזה היה קשה בעיניו, בידעו כי דרך החסידות אי אפשר לכוון מעצמו, וצריכים לקבל דייקא פה אל פה מצדיקי הדור, ככל החסידים הגדולים. אמר אליו החווה: סע נא עמי להרה"ק רבי אלימלך, ושמה תטעם החסידות האמיתית, בתורה ומצות ויראת שמים.

ויען האיש: הנני לעשות כדבריך! אכן, מרוב העבודה העמוסה עלי, לא אוכל עכשיו לזוז מביתי. אם תאבה לשבת עמדי עוד שבוע, אתפנה מטרדותי ואסע עמך יחד לרבך. ויואל החווה לשבות שם, וכל הימים התבונן היטב בדרכיו והנהגותיו של הרב ההוא, והוטב מאוד בעיניו. והיה לו תענוג גדול מזה, שעל ידו יתקרב אדם כזה לרבו הקדוש. אחר השבת נסעו שניהם

וננסה להתבונן בשהות הקצרה שלו בחדר הצדיק: מה מלמדת אותנו הנהגתו של רבי אלימלך על עבודת ה' הרצויה?

רבי אלימלך פועל כאן בדומה לאבא חלקיה, נכד חוני המעגל. מסופר בגמרא, כי כאשר באו חכמים לבקש ממנו שיתפלל על הגשם, מצאו אותו עובד בשדה ופנו אליו בברכה. להפתעתם, אבא חלקיה התעלם מהם לחלוטין והמשיך בעבודתו... לאחר מכן הסביר כי בהיותו שכיר יום, לא רצה להפסיק בעבודתו על חשבון זמנו של בעל השדה, אפילו לזמן מועט. הסברו מזכיר את הביטוי "אנן פעלי דיממא אנן [אנו פועלי יום אנן]". בפשוטו הוא מתייחס לזמן פעילותם של תלמידי חכמים, אולם החסידות דורשת אותו כמבטא את מהותם – עליהם לפעול וליצור את היום, להאיר את העולם באור התורה. עבודת ה' היא כעבודת שכיר יום, שלא יכול להרשות לעצמו התייחסות למה שאיננו מלאכתו (כפניית וגדלות למשל...).

התמסרות מלאה לעיסוק הנוכחי והתעלמות מכל השאר, חשוב ככל שיהיה (כפי שבהלכה "העוסק במצוה פטור מן המצוה"), נובעת מביטול. בחכמה, שפנימיותה בטול, שורה "אחד האמת" – לשם שייכת התודעה של עיסוק בדבר אחד בלבד, כשכל הדברים האחרים נכללים בו ונעשים מיותרים. בנאמנות המוחלטת הזו לעבודה, קיים ממד של דין, חומרה הלכתית. אכן, ביארו המקובלים כי מקור החכמה בגבורה דעתיק, ולענייננו מתבטא הדבר בהתעלמות רבי אלימלך מאורחו. בחכמה קיים הכח להכניע את ישות הזולת, ובפרט תלמיד חכם, באופן מתוקן (בסוד "כלם בחכמה עשית" לשון תיקון, שהוא ביטול הקליפה). לאחר ההכנעה, יכול הרב להיעשות לפועל יום אמיתי.

היטב לשרש את הרע ולהפוך לטוב, נעשה עבודתו מעורב מטוב ורע. והוא הולך חשכים, ולא ירגיש כלל שיש פגם גדול בעבודתו. ויכול להיות עבודתו בהתלהבות גדול, כי קרובה לשם הקליפה הנקראת אש מתלקחת ר"ל. והאיש שבאת עמו, כל עבודתו הוא משורש הטמא הזה, והכל מעורב ברע. אין בעבודתו יראת שמים כלל, רק אש זרה ר"ל. לכן לא יכולתי להביט בפניו ובכלל שיעמוד בביתי, והוכרתי להסב פני מכס כי אין לי עצה עבורו לתקנו.

כשמוע החוזה את הדברים התעצב מאוד על האיש ההוא, העוסק בתורה ועבודה תמיד ואינו יודע כלל שבזה נכנס לתוך הקליפות. וילך להאיש, ויספר לו כל דברי רבו ולא כיחד ממנו. והאיש בכה במר נפשו, ויבקש מאת החוזה, שילך לרבו לבקש מלפניו על נפשו, שירחם עליו לחלצו ממיצר. כי באמת חפץ בעבודת ה' ותורתו, רק שלא ידע הדרך הנכון. אכן, רבי אלימלך אמר שנית כי אין לו עצה עבורו. אך אם רוצה הוא לשוב באמת, ימתין כאן שיבא אחיו הקדוש, הרב רבי זושא. בעת שנהיה יחד, אולי נוכל להושיעו. וישב האיש בעיר זמן רב עד שבא רבי זושא, והוא נתן תיקון לנפשו ונעשה בעל תשובה גמור במדרגות גדולות. הסיפור החרף הזה, מספק לנו הצצה לשיעור ב"בית הספר לצדיקים" של רבי אלימלך: החוזה מלובלין, שהיה לאחר מכן רבי בעצמו ונודע בראייתו החודרת, לומד כאן התבוננות במתקרבים. אנחנו, היהודים הפשוטים, נעמיק בביטול שדורש רבי אלימלך מחסידי, ובדרך בה הוא מחדיר בהם אותו.

אמנם, רבי אלימלך חוזר ואומר כי "אין לי עצה" לתקן את האיש, אך קל להבחין בכך שהתיקון מתחיל ברגע כניסתו לבית רבי אלימלך. נשב לרגע באכסנייה, יחד עם הרב,

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

יועץ או חבר?

לעתים קשר של יועץ/טיפול הופך לקשר חברי ברמות שונות ואז צפה אצלי השאלה כמה נכון לשתף את המטופל בחוויות האישיות שלי מתוך מקום של "צרת רבים חצי נחמה" או ש'גם אני מבין כיון שעברתי משהו דומה' וכו'. השאלה האם צריכה להיות הפרדה או שדוקא להפך?

מענה:

יש 3 מדרגות: להיות בתפקיד ה**יועץ**, להיות **משפיע** – עדיין לא בדיוק חבר – ולהיות **חבר**. כשאתה ה**יועץ**, או אפילו משפיע, הבעיה לא אמורה להתקיים – עדיין צריכה להיות הפרדה. להיות חבר – ברמה של שתוף חוויות – זהו השלב השלישי ולא בהכרח כל קשר של יועץ מגיע לשם.

גם כשיועץ הופך למשפיע, למרות השוני בטיב הקשר והקרבה הנפשית היתרה, הוא עדיין בא להתיר את הסבך מנקודת המבט החיצונית באופן יחסי. לכן בשני השלבים האלה – של יועץ או של משפיע – לא אמור להיות ממש יחס חברי של מבט בגובה העיניים בו שייך לשתף חוויות כדי

להתקדם יחד. [אין כלל שאין בו יוצא מהכלל ואין איסור לומר לעתים, לפי שקול דעתו של היועץ/משפיע, שגם אני עברתי משהו דומה, אבל זו לא הדרך הרגילה, לא היחס הפשוט].

איך בוחרים שידוך?

ב"ה הגעתי לשלב השידוכים וישנה הצעה שעומדת על הפרק, בחורה צנועה ויראת שמים. כיצד אדע אם זה אכן השידוך הנכון עבורי?

מענה:

לא מזמן יצא לאור ספר זכרונות של ר' לייבל גרונר ע"ה, מזכירו האישי של הרבי. שם מובא קטע מהיומן שלו בהיותו בחור, כאשר כבר עבד אצל הרבי, בנוגע לשידוך שלו בעצמו: "שאלתי את הרבי אם לגמור השידוך וענה הרבי 'בנוגע לשידוך – לא אני יכול לעזור לך, לא אביך, לא אמך וגם לא השכל שלך, רק לבך, אם יש 'המשכת הלב' אז טוב הדבר ותגמור השידוך'".

באותיות של קבלה, **רבי-אב-אם-שכל-שלך** – היינו **כתר-הכמה-בינה-דעת** – ד' ראשונות, מוחין, אך **לבך**

היינו **תפארת**, מדת הרחמים – הבריה התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה (ועולה עד לפנימיות הכתר-עליון, רדל"א, אמונה פשוטה. ידוע בדא"ח שהקשר המתוקן בין איש ואשה הוא קשר של אמונה ורחמים, ודוק). לשון הרבי היא 'המשכת הלב' ולא הביטוי היותר רווח 'משיכת הלב'. יש להסביר ש'משיכת הלב' היינו משיכת חיצונית הלב, אך המשכת הלב היא המשכת פנימיות ועצמיות הלב, רחמים ואמונה כנ"ל.

ועוד רמז יפה – '**המשכת הלב**' עולה בגימטריא **מנחם מענדל חיה מושקא**, הרבי והרבנית. על חסיד להדמות והרבנית. על חסיד להדמות להתבונן האם אנו דומים ומשקפים את הרבי והרבנית, את ה"שכינה ביניהם" שלהם (השורה בהמשכת הלב שלהם זל"ז) – אם כן, אז בודאי אנו מתאימים זה לזו ונוכח בעזרת השי"ת להקים יחד בית נאמן בישראל וללכת בדרכי הרבי, לקיים את שליחותו ולהפיץ אור גדול בעולם.

נ' אילס?

בניסת יום השבת – היו חיים לעולם! פזיזותם גרמה לך שבמקום לחיות לנצח נקנסה עלינו מיתה. אגב, קדשתו של מעמד הר סיני היתה כה גדולה עד שאותו קנס אמור היה להתבטל. היינו אמורים אחריו לחיות חיי נצח, אלא שחטא העגל החזיר את הגלגל אחורנית ובטולו של קנס המיתה נדחה למועד אחר. הוא נותר בעינו וממתין עד לתקונו של חטא העגל.

אילס מספר אחר

אחד הדברים המרגיזים אותי בפתה הוא עגש פתתי. כמה ילדים השתוללו והפריעו וכל התלמידים צריכים להשאר בהפסקה בפתה. בדרך כלל לא משתמש הרב יוסי, המחנך שלנו, בענישה הזו. "לדעתי", כך הסביר לנו פעם "עדיף לטפל בבגיות המשמעת בצורה ממקדת". הפרעתך? תעגש. למה שאחרים יסבלו? כך הוא גורס. אבל לא כל המורים נוהגים כך, ואז הענישה

שלום ילדים!
חטא העגל, עליו מספר בפרשתנו, מנה עם החטאים הגדולים ביותר של עם ישראל. רק אתמול עמדנו למרגלות הר סיני, ותחת מעטה קולות וברקים שמענו מפי ה' בעצמו את הקריאה "אנכי ה' אלקיך" ואת האזהרה "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". והנה, לא עוברים ארבעים יום וכבר מתברר כי אפלו את הצווי הראשון איננו מצליחים לשמור. עם ישראל מתגלה בחטא העגל כפזיז וקצר רוח, כזה שלא מסגל להמתין. מה, דחוף, רוצים כבר מנהיג, רוצים לראות אלוקות, בואו נמציא לנו תקליף. ואלו התוצאות...
זוכרים עוד חטא כזה של פזיזות? חטא עץ הדעת. אדם הראשון נצטוה שלא לאכל מעץ הדעת. עד מתי? מסבה כי כונת ה' היתה שאדם וחוה יאכלו מעץ הדעת רק בשבת קדש, ולאחר טעימה מעץ החיים. אם היו אדם וחוה נשמעים לדברי ה' וממתנינים רק עד

הם עשו זאת בהפסקה, לעיני הילדים האחרים, שחלקם הביטו בהנאה במתרחש וחלקם פשוט הסתכלו בנעשה באדישות. לאחר בדיקת הארוע, הבין הרב שגם אם האשמים העקריים היו אלו שיידם במעל, בכל זאת אי אפשר לנקות את שאר התלמידים מאשמה. יש בכיתה אוירה, והיא משפיעה על כל התלמידים, גם אם לא כלם לקחו חלק במעשה. במצב כזה גם חינוך או קריצה, ואפילו התעלמות, נותנים אשור למעשה, ולכן כן נוקט הרב שלנו בענישה כפתית לתקון העול.

נו, כן אנו כבר מבינים את חלקם של ישראל בחטא העגל. נכון, הערב רב הם אלו שדחקו בפעל ליצור את העגל, אבל האם היה עולה על דעתם לעשות זאת אם היו נתקלים בהתנגדות בוטה מצד שלומי אמוני ישראל? סביר שלא. היתה כן סוג של הסכמה בשתיקה, ועל כך באה גם האשמה. עם ישראל נענש בלוי בחטא העגל.

ובאשר לתאריך ה'

משה רבינו יורד מההר, הורס את העגל וטוחן אותו עד דק ובעזרת אֶחָיו הַלוויים הורג את שלשת אלפי החוטאים שעבדו את העגל בעדים והתראה. גם שאר העם סופג מגפה קשה בידי שמים. אבל כעסו של משה לא מפנה רק אל הערב רב ואל העם. מישהו אמור היה לעמד בפרץ ולעצור

גורמת להתקוממות וכעס בכיתה. "שקט כבר. בגללכם!", מעירים אלו לאלו, והשקט מכאן והלאה...

אז מי אשם בחטא העגל? מי גרר את עם ישראל, "מאמינים בני מאמינים", לפל לחטא נוראי שכזה? כאשר דוחק ה' במשה לרדת מהר סיני ולראות מה קרה בזמן שהותו בהר, הוא אומר לו "לך רד כי שחת עמך". ה' לא אומר לו 'עמי', העם שלי, או לפחות סתם 'העם'. בפנוי "עמך" רומז לו ה' לאשמים בבגלון –

הערב רב.

נזכר בקצרה: בשעה שיצאנו ממצרים בקשו המוני מצרים להצטרף לשורות עם ישראל. האם המניע להצטרפות היה נקי? האם הוא בא מרצון לקדשה וטהרה? לא ממש. פשוט היה משתלם. אחרי עשר המכות נותרו מצרים הפוכה ומכה. אותם ערב רב הבינו שפעת משתלם יותר להיות יהודים וכי יציאת מצרים היא הזדמנות שלא תחזור. בפנוי "עמך" מכון לאותם אנשי הערב רב שהובילו את התסיסה בעם ישראל ואת בנית עגל הזהב.

על כפתית

מתי בכל זאת משתמש הרב יוסי בענש הכפתית? כאשר ברור שהרב הדומם אינו תמים כל כך. למשל, בתחלת חדש אדר היו כמה ילדים שהחליטו לחמד לצון והעלימו את חבילת הטושים משלחנו של הרב.

לעשות פה יותר! הצווי הזה נשמע כמו סלוק מהכּתּה...

איזה סוג אשמה יש פה? צריך לזכר, שעם צדיקים מדקדק הקדוש ברוך הוא פחות השערה. אצלם גם טעויות קטנות, שאצלנו כלל לא נחשבות לחטא, הופכות לסוג של אשמה.

אז נכון, לא הפרעת בשעורה להפך, אתה התלמיד המצטיין ביותר, אבל זו אינה הנקדה. משה רבינו עולה להר לא בשביל לקנות לעצמו מעלות רוחניות. הוא עולה כדי לרדת, כדי להביא את התורה לעם ישראל. אם עם ישראל לא דרוך ומכון לאותה מטרה – לקבל את התורה – אתה אמור להרגיש זאת. ואם לא, אז פנראה שהקשר שלך עםם לוקה בחסר. אולי קצת שכחת לשם מה עליה להר...

ואכן משה רבינו מפנים את המסר וממהר לרדת ולתקן. איך אני יודע? כי את הדבר הקדוש והיקר שהוא מביא עמו, את לוחות הברית, הוא משליך מידי. נכון, הלוחות הם חפץ קדוש הטעון גניזה, אבל מי שבעבורו הם נכתבו יקר יותר. הוא מניח אותם בצד ורץ לטפל בתינוק הבוכה שנפל לארץ!

שנזכר למסירות נפשו של משה!
שבת שלום ומברך!

5?

את השחף. נכון, משה עצמו נעדר מן השטח ולכן לא יכול היה לעשות זאת, אבל את אהרן הכהן, אחיו, הוא השאיר במקומו. זו הסבה שמשה רבינו פונה בבקרת קשה לאחיו הגדול: "הבאת עליי חטאה גדלה".

בחסידות מספר, כי דוקא בשל אהבת ישראל העצומה לכל יהודי שהייתה באהרן, הוא לא הצליח לעמוד במשימה. לצדו של משה רבינו, המנהיג החזק והתקיף, רגיל היה אהרן לגלות את מדת החסד והאהבה שבו. הוא דומה לאם הרכה, המחנכת בסבלנות ובאהבה את ילדיה. אבל כאשר משה רבינו, האב התקיף, נעדר מהשטח היה עליו למלא את מקומו. דוקא מתוך האהבה הגדולה לעם, היה מצפה ממנו להצליח לצנן את ההתלהבות הרעה ולעצור אותה.

דף רצ כ"א לתת לא?

אז מי לא היה שתף בחטא העגל? נו, ברור. מי שלא היה בפתה באותו יום... משה רבינו ששקה בהר באותו זמן. כך מובן מתוך פשט הספור, אבל מי שמתבונן היטב בפסוקים ומקשיב למסתתר בין השורות שומע קול נוסף. באמצע השעורה, בשיא העיון והדבקות, מתבקש משה לעצור הכל ולרדת מההר: "לך רד כי שחת עמך". אין לה מה

הגדרות ספר התניא

נראות חדות ומוחלטות, יותר מרוב ספרי החסידות. 12 הפרקים הראשונים של ספר התניא עוסקים בהגדרות: צדיק (ובעצם שני סוגי צדיקים), בינוני ורשע (ובעצם שני סוגי רשעים), קדושה וקליפה, קליפת נגה ושלש קליפות הטמאות, נפש אלקית ונפש בהמית וכו' וכו'.

ההגדרות המדויקות נותנות תמונת עולם מדויקת, עוזרות להבין ולהבחין, אך לעתים גם נדמות כנוקשות וכולאות (בטח לאנשים 'מעורבבים' ומבולבלים של דורנו). אך כמו בתורה בכלל, גם בחסידות, התורה שבעל פה מרחיבה, מסבירה וכך גם 'מרככת' את מושגי התורה שבכתב. כך, כשמעמיקים במושגי היסוד של התניא ניתן לגלות עוד ועוד פנים, להרחיב את תמונת העולם ולהשתעשע בגוונים נוספים בתוכה, ולהשתמש בהגדרות של התניא כדפוסי חשיבה שניתן להרחיב ולהחיל על היקפים רחבים יותר ויותר.

השיעור העיקרי השבוע ממחיש היטב את צורת ההתבוננות הזו: במסגרת "המהפכה הרביעית", בה עוסקים הגליונות לאחרונה, הוא הופך את הבינוני של התניא לגר־צדק ואת תמונת העולם של הספר ה'פנימי' הזה לאוניברסלית, תוך כדי שהוא מציב דמות נוספת בין הצדיקים והרשעים של התניא.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

